

A'
RAJZOLÁS MESTERSÉGÉNEK
K E Z D E T E.

II. DARAB.

X. Rézre metszett Táblákkal.

AZ ÁRNYÉKOZÁS MÓDJAIRÓL, A' SZÉPSÉG ÍZLÉSÉRŐL, AZ EMBERI SZÉPSÉG
LEGFELSŐBB GRÁDUSINAK PÉLDÁIRÓL, AZOKNAK VI'SGÁ-
LÁSÁRÓL, ÉS KÖVETÉSÉRŐL.

A'
RAJZOLÁSBANN GYÖNYÖRKÖDŐ
IFJAK ÉS GYERMEKEK
K E D V É É R T
I R T A
S Á R V Á R I P Á L

A' FILOZÓFIA DOCTORA, ÉS A' DEBRECZENI REF. COLLEGIUMBANN
RENDESENN MATHEZIST ÉS FÍZIKÁT TANÍTÓ PROFESZSZOR.

RAJZOLTA ÉS METSZETTE
B E R É G S Z Á S Z I P É T E R,
A' NEVEZETT COLLEGIUMBANN TANÚLÓ DEÁK IFJÚ.

D E B R E C Z E N B E N N

Nyomtatta CSÁTHY GYÖRGY. 1807.

Artes desidia perdidit: et quoniam animorum imagines non sunt, negliguntur etiam corporum.

PLIN. HIST. NAT. L. XXXV. Cap. II.

Imprimatur.

10. Junii. an. 1807.

Augustinus Pek e Scholis Pils. impr.

É L Ö L J Á R Ó B E S Z É D.

Ez előtt három esztendővel kiadtam a' Rajzolás Mestersége Kezdetének Első Darabját, mely a' Test külső formájának vagy kerületinek egyes Línéakkal való előadására vezet. Két tzelom volt annak kiadásában. Az egyik az: hogy a' rajzolásra hajlandó tanuló Ifjúságnak, addig is, míg annak taníttatására jobb módunk lehetne, valamely útmutatással 's példával szolgáljak. A' másik tzelom volt ez: hogy a' Metszegetésre alkalmatosságot szolgáltatassak egygy olyan tanuló ifjúnak, a' ki azt a' rajzolgatással egygyütt, úgylátszik, nem a' Minerva ellenére próbálgatja. Ezen utóbbi tzelom magában néződvénn, tsekélynek látszhatik: de megeshetik, hogy idővel haszna egész hazánkra kiterjed. Mennyire haladtam ezen tzelombann: a' jelenlévő Táblákból megítélhetni. Meszszire vagynak ugyan ezek, még pedig felette meszszire, a' KOHL, JOHN, PRIXNER, KARATS, ée. munkájitól: de ki lehetne oly igazságtalan bíró, hogy egy kezdőtől, még pedig tanuló ifjútól, a' kinek minden Mester nélkül tsak melleleg való munkája lehetett még ez ideig a' rajzolgatás és a' metszegetés, valami nagyot, Oriási lépéseket várjon. A' mi pedig közönségesebb kiterjedésű tzelomat illeti, arra nézve milyen sikeres vagy sikertlen lépést tettem, mások ítélik meg; tsakhogy e' részben is a' kezdettől sokat ne várjanak. Ideje volt, hogy ezen tzelom felé egy két további lépést tegyek. Ezokaért ittenn az Árnyékozás nevezetesebb módjait előadtam; a' szépség réguláit, a' mennyire a' Rajzolóknak azokat esmerni szükséges, kifejtettem, és az emberi legnagyobb szépség példájival, a' régi Mes-

terség maradványi szerént, megvilágosítottam; végezetre, mimódonna kell azokat vi'sgálni és követni, reá rövid útmutatással szolgálni igyekeztem.

Senki se botránkozzon meg benne, hogy az emberi szépség példáját többnyire a' régi Görögök és Rómaiak költött Isteneitől vettem: mert azok alatt az emberi legfelsőbb szépségnek, jóságnak és tökéletességnek képei gondolódtak. A' *Vénus*, *Júnó*, vagy *Diána* képei nem vóltak egyebek, hanem az *Aszszonyi* szépségeknek és virtusoknak külömbkülömbféle kigondolható nemei, 's felső gradusai, a' melyeket a' Görögök *Ideáknak* (*ἰδέαι*) a' mai Tudósok *Ideáléknak* neveznek. Az *Apoló*, *Mercurius*, *Márs*, ée. képei, hasonlóképpenn, az ifjúi vidámságnak, bátorságnak és erőnek vóltak képei. Olyan jeles művei ezek a' régi virágjábann vólt rajzoló és formáló mesterségnek: hogy azokat mind a' kigondolásra, mind a' munkára nézve valóságos mustráknak tarthatni, melyeket az értelmes Mesterekkel egygyütt, a' legtudósabb és legbóltsebb Férjfiak is soha bámulás és nagy gyönyörűség nélkül nem nézhettek; sok nagy és nevezetes Fejedelmek pedig pallérozott, és népeiket is pallérozni kívánó Lelkeknek egygyik szembetűnő jelét, azoknak szerezgetésébenn, bírásábann, szaporításábann, és közhaszonra való kitevésébenn méltánn helyhezttették. Különösen azok által lett igen nevezetessé a' **MEDICISI** vagy **MEDICEAI** Ház, a' mely Toskánábann, addig is, míg az Közönséges Társaság (*Republica*) vólt, a' legfelsőbb Hivatalokat viselte; 1533-dik esztendő ólta pedig 1737-dikig, Nagy Hertzegi titulussal 's ranggal uralkodott. A' **MEDICEAI** Ház ritkaságait, a' melyek még a' múlt Század közepénn is mind Florentziábann tartódtak, leírta **GÓRI**, az úgy nevezett *Florentziai Museumábann* (*Museum Florentinum, exhibens insigniora vetustatis monumenta, quae Florentiae sunt. JOANNI GASTONI Etruriae Magno Duci dedicatum. Florentiae. 1731—1742. in fol. Tom. VI.*); a'

Rómában lévő maradványit pedig a' régi Mesterségeknek, a' milyen állapotban a' múlt Század közepe és végefelé voltak, részszerént a' *Capitoliumbeli Muscumbann*, (*Il Museo Capitolino. Tom. V. in Roma. 1750.*) részszerént az úgy nevezett *Pius Clemens Museumában* (*Il Museo Pio Clementino. in fol. max. Tom. VI. in Roma. 1780.*) megláthatni. A' Római és Párisi nevezetesebb ritkaságokat láthatni a' **PERRIER** rajzolatja szerént. (*Abbildungen der vorzüglichsten alten Statuen und Gruppen, die sich theils in Rom, theils in Paris befinden nach den Zeichnungen des Herr PERRIER. Wien. 1797.*) De a' Párisi ritkaságok száma csak azóta is sokat nevedett; nevezetesen a' *Mediceai* híres *Vénus* már most Párisban van. Hogy pedig Bétsben is a' Fellegesenn uralkodó Austriai Ház Tsászári Képes Háza, a' Hertzeg Lichtenstein és más Uraságok képes Házaival egygyütt, a' régiség sok szép miveivel gazdag és ékes, elég próbája az: hogy a' halhatatlan emlékezetű **WINKELMANN**, az ő Rómában volt hoszszas lakása után is, 1768. esztendőben, a' Bétsi ritkaságokban rendkívül való gyönyörűségét találhatta. A' jelen lévő tíz Táblákról pedig úgy ítélek, hogy mivel azokat ama' híres Párisi Mester, **DÁVID**, a' maga Rajzolat tanító kis Katechismusához például választotta: továbbbi ajánlás nélkül nem szűkölködnek. A' forma nagyságát kivévén, mindenben egygyezőknek találtam azokat a' **GÓRI** kiadásával a' Florentziai Museumban, a' mint ez előtt két esztendővel, a' Nagy Méltóságú **R. Sz. B. Gróf** és Erdély Ország mostani Fő Cancellarius, **SZEKI TELEKI SÁMUEL** Ő Excellentiája Maros Vásárhelyi gazdag Könyves Házában, egymással összevetni azokat szerentsém volt. **DÁVID** a' Táblákhoz semmi magyarázatot nem adott: én pedig azt hozzájok adni hasznos és gyönyörködtető dolognak ítélem, nem csak azokra nézve, a' kik rajzolni kívánnak, hanem az olyanokra nézve is, a' kik a' régi Görög és Római Írók olyasásában gyönyörködnek, a' kiknek helyes érté-

értésére a' régi Mesterség művei nem kevés világosságot vehetnek. A' ki ezekről többet akar tudni, hogy most egyebeket elhalgassak, MONTFAUCONra, (*Antiquité expliquée et représentée en figures avec le Supplement.* fol. Paris 1719. Tom. XV.) GÓRIra és kivált WINKELMANNra (*Geschichte der Kunst des Alterthums.* Wien. 1776. in 4. Tom. II.) igazítom. A' jelenlévő Táblák és az eredeti képek vagy a' Dávid kiadása között, a' metszés hiánosságán kívül, az a' kölömbőség, hogy azok *Faunust*, *Apollót*, *Merkúriust*, *Mársot* és *Herkulest* egészen Görög módonn adták elő; (*Graeca res est nihil velare*) én pedig a' Magyar szemhez alkalmaztattam, kivált az ifjakra való tekintetből.

Ezek utánn már az Indulatok előadása, az Állatok, Fák, és Virágok rajzolása, a' Perspectiva, a' Vidékek levevése (*Landschaftmahlerey*) a' kézi Mesterségek műveinek előadása, ée. következniének: de azoknak kiadásához leszs-é időm, kedvem, és tehetségem, a' jövődők fogják megmutatni. Ha a' Haza az efféle igyekezeteket tsekélységekért meg nem veti: úgy mind nékem, mind más Hazafi társaimnak ösztönül leszs arra, hogy a' szép Tudományok és Mesterségek terjesztésébenn elébb elébb menni meg ne szünjünk. Írtam Debreczenbenn Junius 1. napján. 1807.

SÁRVÁRI PÁL.

A'
RAJZOLÁS MESTERSÉGÉNEK

K E Z D E T E.

II. R É S Z.

I. S Z A K A S Z.

AZ ÁRNYÉKOS RAJZOLÁSRÓL.

1. §.

Az Árnyékos Rajzolás tanulása Rendj.

V alamint a' Mesterség kezdetiben a' testnek tsupán csak külső formáját igyekeztek egygyes vonásokkal, vagy egygyes líneákkal (monogrammum), előadni a' Mesterek: úgy ma is a' Rajzolást tanulni kívánó Ifjaknak abbann kell szemeiket és kezeiket mindenekelőtt gyakorolni, hogy a' test külső formáját egészen eltálálják. Mert a' ki e' részben hibázik, minden munkája semmit sem ér. A' test külső formájának helyes rajzolása után az következik: hogy az azonn belől eső részek is elő adódjanak. Minthogy pedig az, a' világosságba és árnyékba eső részeknek megkülönböztetése által eshetik meg: azért a' Rajzolás mestersége ezen részének neve, *Árnyékos Rajzolás* (Sciagraphia).

2. §.

Az Árnyékos Rajzolás legfőbb Rendszerj.

Az Árnyékos Rajzolásban főképpenn a' következendőkre kell figyelmezn.

1. A' Világosság rendszeren csak egygy oldalról vetődjék a' testekre: mert a' Nap is a' melynek világánál esik rendszeren a' rajzolás, azon egygy időben csak egyfelől, az az, vagy napkelet, vagy napnyúgot vagy észak, vagy dél felől botsátja a' maga sугárit a' testekre; a' véle által ellenben eső oldala

pe-

pedig az által nem látszó testeknek, árnyékban van. A' mely rajzoló tehát a' világosságot azon egy táblán kétfelől ejtené: munkáját egészen összezavarná, és tudatlanságát elárulná. Továbbá:

2. A' Tapasztalásból kiki tudhatja hogy a' Földszíne függő egyenes-ségben álló testeknek árnyéka reggel és estve leghosszabb, délbenn legrövidebb; az az, mennél lejjebből esik azokra a' világosság, annál nagyobb az árnyékok az ellenkező esetben pedig annál kisebb. De a' vízillású testeknek, p. o. valamely egyenesen álló falba igaz szegeletre vert szegnek árnyéka, a' Világosság feljebbvaló emelkedésével nevelkedik, lejjebb szállásával pedig kisebbedik. Minthogy pedig a' Nap világosságának szüntelen változó magosságára való figyelmeztetés, nem csak terhes munka volna, hanem a' zajolatban is zűrzavart okozna: szükségesképpenn úgy kell minden rajzolatot készíteni, mintha az, csak egy szempillantás alatt, vagy a' Világosság egyenlő magosságánál készülné meg. Ezokáért legalkalmasabb rajzoló szobák az olyanok, a' melyek mindenkor csak egyfelől, és csak egy magosságról veszik a' világosságot, a' minéműek nálunk azok, melyeknek csak éjszakeről van ablaka. Az ilyen szobákba, a' nyári reggeli 6. óra előtt, és az estvéli 6. óra után lévő időt kivévénn, mindenkor csak vissza fordított sűgárokbann, (radii reflexi) és így egyformán hatbé a' világosság. Következésképpenn, az ilyen szobákban, a' Világosságnak közép vagy 45. gradusnyi magosságát állandó magasságnak vehetni fel, és ez a' rajzóló tábla szegeletit vagy jobbról vagy balról hasítja. A' jobbról eső világosság példáját láthatni az I. IV. és X. Táblán; a' balról esőt pedig a' többekenn. Ezen rögulára az ékességre való Rajzolatoknak és Festéseknek még a' falra való kirakásában is vigyázni kell. Mert ha az árnyékos részek, a' világosság útjába, tevődnek: nem sokkal szenvedhetőbb, mint ha az emberi képek lábbal állítódnának felfelé. Ezennkívül.

3. Természeti dolog: hogy mennél nagyobb az által nem látszó testek egygyik oldalára eső világosság, az általellenbenn eső oldal árnyéka is, annál szembetűnőbb vagy erősebb. Azomban a' világosság és árnyék köz határ szélénél, csak ugyan terül az árnyékos részekre is egy kevés világosság, a' melyet *Félsárnyéknak* (penumbra) hívunk. E' mellett.

4. Természeti dolog az is: hogy mennél domborúb a' testnek valamely része, annál több világosság érheti azt; a' beljebb vagy völgybe eső részeket pedig annál kisebb; vagy más szóval, azok annál nagyobb árnyékba esnek. És így a' testek különböző részeinek nagyobb vagy kisebb kiállítását, az erősebb vagy gyengébb világosság; nagyobb vagy kisebb bécsését pedig, az erősebb vagy gyengébb árnyék által lehet előadni. Végezetre

5. A' mely rajzóló elébb vigyáz arra: honnan jön a' világosság, és melyik rész milyen mértékben veszi azt? sokkal kevesebbé hibáz az árnyékok felrakásában, mint a' ki elébb figyelmeztvénn az árnyékokra, először is azokat rakja fel, azután adja meg a' világosságot. Ezen két dolog ugyan egyre látszik kimenni, minthogy a' világos és árnyékos részeknek helyes felvévése egymástól szorossann függ: mindazáltal a' kezdőkre nézve hasznos tanátsnak találódott az, hogy elébb a' világosságba eső részeket igyekezzék jól felvenni és előadni, azután a' világosság útjába nem eső részeket. Ugyan is a' szerént több eleven-ség leszsz rajzolatokbann és az árnyék feljebb vagy lejjebb való ejtésében mint sem kellene, kevesebb hiba történhetik.

Az árnyékos rajzolás módjairól a' fehér papírosonn.

Az Árnyékok felrakásának a' fehér színű papírosonn leginkább ezen hatféle módja van szokásbann: 1. az *Éles léncázás* (Schraffieren) 2. az *Eldörgölés*, vagy *Széllyeltörés* (Wischen) 3. a' *Szemezés* (Gränieren) 4. a' *Szűrás* vagy *Pontozás* (Punctieren) 5. *Tusolás*, és 6. a' *több módoknak*, nevezetesen *Élesléncázásnak* és *Eldörgölésnek* 's a' t. *Öszveköttése*.

Az Élesléncázásról.

Mikor a' test árnyékba eső részei vagy kétfelől vagy tsak egyfelől éles végű, de egymással egyközű Léncák által adódnak elő: azt *Élesléncázásnak* nevezik. Ezen Élesléncáknak a' függő állású testekben függőknek, a' Vízállásúakbann Vízállásúaknak, a' gömbölyű vagy golyóbis formájúakbann pedig félkarka vagy félkör formájúaknak kell lenni, egyszóval: a' test állását 's formáját követni kell. Továbbá a' szerént, a' mint az árnyék gyengébb vagy erősebb, az Élesléncázásnak egyszeresnek, kétszeresnek, vagy többszeresnek szükség lenni. *Egyszeresnek* mondjuk azt akkor: mikor az Élesléncák tsak egy rendűek, az az, tsak egyformánn vagy tsupánn tsak egy oldalra dülök; *Kétszeresnek* mondjuk: mikor az elsőrendű élesléncák a' más rendű vagy más oldalra dülő Élesléncák úgy vágják keresztül, hogy azoknak keresztülváló vágása számtalan sok apró *Re'sút-négyszögeket* (rhombi) formál; *többszeresnek* pedig mondjuk: mikor a' *Re'sút* négy szegek közei, harmadik vagy negyedik rendű Élesléncák által keresztül vágódnak. Az egygyes Élesléncázás példáját láthatni az I. VI. és VIII. Táblánn, a' *Faunus*, *Aesculapius*, és *Endymion* lábai alatt; a' kettősnek példáját láthatni a' IV. Táblánn a' *Mars* mellett lévő fa tör'sökéann; a' többesnek pedig példáját majd mindenik Táblánn találhatni. Legjobb eleinte az Élesléncákat valahol tsak mell, jobbról rángatni balfelé: mert a' kéz hamarább hozzá szokhatik hogy egyforma dülést adjon azoknak. Minekutánna pedig a' kéz e' részben eléggé gyakorlott: akkor azt a' balról jobbfelé húzott Vonásokhoz is könnyenn hozzá szoktathatni. Ritkánn esik az Élesléncák húzása egyszerre tisztánn, hanem némely helyekenn mintegy megszagatódik, azaz, a' rajzoló akaratja ellen is elmarad, és eléggé nem látszik meg. Az efféle megszagatódákat tanatosabb azon Léncáknak kétszeri vagy többszöri újítása által pótolni ki, mint sem azokat a' keményebb nyomás által akarvánn kerülni, igen durvává tenni az árnyéket.

Az Eldörgölésről.

Az árnyékozás második módjával, az *Eldörgöléssel*, ekképpenn élnek: a' hová árnyéket kell ejteni; ott veres vagy fekete krétával, vagy egyéb száraz festékekkel, (Pastelfarbe) gondosann *tzihtzakholni*, (anrussen) az az apró, vékony vonásokkal az igen szálkás kis z betű hasonlatossága szerént jó sűrűn bé kell vonni a' papírost, a' kezét előre hátra úgy jártatvánn, hogy vonási ne igen gyakrann szűnjenek meg. Minekutánna ez megesett: egy jó Lúdtoll forma,

vagy valamivel nagyobb vastagságú minél keményebb öszvetúrt Dörgölőpapirossal, (Wischer) szélyel kell a' Tziktzakkolást dörgölni.

Dörgölőnek legalkalmasabb a' vastagotska nyomtató papiros: mert az igen vékony felettébb való gyengesége miatt semmit nem ér. Némelykor azt rendes írópapirosból is készíthetni, mikor tudnillik durva papirosonn kell dolgozni: de külömbenn az író papirosból való Dörgölő azért alkalmatlanabb, mert nem fekszik olyan jól a' papiros felső színére, a' melyenn kell vele dörgölni, azombann a' hegyi is hamar megkopik és megsíkosodik. Akarmilyen papirosból készüljön pedig a' Dörgölő: né ollóval vágd el a' dörgölő vagy a' vékonyabb végét, hanem egykevéssé megtúrvénn, egynéhányszor nyelveddel nedvesítsd meg, és azután szakaszd el illendő vígyázással, hogy azon vége etsetforma bolyhosságú legyen. Mikor az Eldörgölés nagyobb kiterjedésű helyre kívántatik: akkor az Eldörgölőnek is vastagabbnak vagy szélesebbnek kell lenni; a' szűkebb helyekenn pedig vékonyabbnak. Amazzal hamarabb dolgozhatsz: ezzel tsínosabbnak.

A' ki Eldörgöléssel akarja felrakni az árnyékot: kezdje a' Tziktzakkolásón az erősebb árnyék helyénn; de eleinte tsak gyengédedenn, és az első Eldörgölés után ugyan azon helyenn mind a' Tziktzakkolást, mind az Eldörgölést újítsa meg; a' hol pedig az árnyéknak különösen nagy erőbenn kell lenni, ott a' mondottakat harmadszor sőt negyedszer is mivelni ne restelje. Mert ha valaki mindjárt eleinte vagy egy munkával minden árnyéknak a' maga telyes erejét meg akarná adni: igen darabossá és kedvetlenné tenné rajzolatját. Az Eldörgöléssel való munkának akkor lesz meg egész ereje és eleven-sége, mikor a' sokszori és lassanként való eldörgölés után, végre az úgy nevezett *kövér dörgölés* is (fetter Drucker) megadódik, azaz, mikor a' szorosabb helyekre eső legerősebb árnyékok is felrakódnak, a' milyenek leginkább a' szegeleteknél, p. o. a' Száj és Szem szegeleteinél, vagy az Orrlyukakba, vagy az All alá, vagy a' hajfürtjei közzé szoktak esni. Ezek a' kövér dörgölések a' rajzoló eszköznek, úgymint a' Plajbásznak vagy Krétának keményebb nyomása által adódnak meg, melyeknek erejét a' nedvesítés által is nevelhetni. A' nedvesítés által a' veres Kréta barna pirossá, a' fekete pedig még feketébbé lészen.

A' papirosonn kívül Dörgölőnek alkalmas eszközök a' *Palatzkdugó-kéreg*, (Quercus suber, Pantoffelholz) ha vékonyann elhasogatódván a' rajzoló penna hasítékja közzé szórítódik; némelyek az Öz vagy Szarvas bőrt, mások az eltompúlt Etsetet is alkalmas Dörgölőnek tartják, noha ezen utólsó igen gyenge.

6. §.

Az Éleslineázásról és Eldörgölésről egyszersmind.

Az Eldörgölés által lágyabb vagy kedvesebb munkát tehetni, mint sem az Éleslineázás által. Mindazáltal az Éleslineázásnak is megvagynak a' maga hasznai, 's kedveltetései. Ugyanis ez kevesebb időt kíván, és a' kezét jobban gyakorolja mint az Eldörgölés. Továbbá, ha az egygyes Éleslineázás megesett, könnyű hozzávetni, hányszoros Éleslineázás kívántatik még, hogy a' példa vagy mustra ereje elérődjék, a' mit az Eldörgölésbenn ellátni nem oly könnyenn lehet.

Hanem az Eldörgölést és Éleslineázást egygyesíthetni egymással: valamikor a' rajzolat nem felettébb kitsiny. Ilyenkor az árnyékot először Eldörgölés-

léssel adhatni meg, azután Éleslínéakkal nagyobb tökéletességre vihetni. De a' Kezdőre nézve ezen kettős mód terhes munka; mert az Eldörgölés után az Éleslínéázást kedvesenn ejteni nem kis mesterség. Az is pedig, a' ki már mind a' két módban külön külön eléggé gyakoroltatott, arra figyelmezzon: hogy valameddig Eldörgölése nem tökéletes, mind addig ne fogjon az Éleslínéázáshoz; mert ez által amannak hibáit helyre nem hozhatni.

7. §.

A' Szemezésről.

Az Árnyékozás egygyes módjai közzé tartozik még a' *Szemezés is*, a' mely nem egyéb, hanem minden Eldörgölés és minden Éleslínéázás nélkül való igen igen apró, és igen vékony Tziktzakkolás, a' melyet mind addig folytatni kell, míg az árnyék megkívántató ereje meg nem adódik. A' leglassúbb, és tsaknem a' legnehezebb módja ez az árnyékozásnak: mindazáltal van a' mi ezt is javálja; mert az aprós rajzolatokat könnyebb ezáltal kidolgozni, mint az Éleslínéázás által. Ezennkívül, a' domború és völgyes részeket is könnyebb a' Szemezés mint sem az Éleslínéázás által telyes elevevényben előadni. Hanem mind ezek mellett is meg kell vallani, hogy a' Szemezésnek nintsen az a' hathatós benyomása, a' mely van az Éleslínéázásnak; sem az a' kedvessége, a' mellyel a' szép Eldörgölés szokott birni. Ezen híjánosságát a' Szemezésnek valamennyire kipótolhatni: ha először a' gyengébb árnyék illendő Eldörgöléssel a' rajzolatra felrakódik, azután az erősebb árnyékok Szemezés által készülnek el. Közönségesen pedig minden Szemezett munkákra nézve meg kell jegyezni: hogy mihelyt készek, üveg alá kell tenni azokat, külömben a' ledörgölődés veszedelmétől azokat mególtalmazni még a' gyenge tiszta papirosok között is igen bajos.

8. §.

A' Pontozásról.

Legközelebb jár a' Szemezéshez a' *Pontozás*, vagy *Pontomozás*, a' mellyel kiváltképpenn az igen apró *Abrázatképekben* (Portrait) szokás élni az Eldörgölés és Éleslínéázás helyett. A' *Pontozás*, a' mint neve is mutatja, tsupa pontokkal vagy szúrásokkal való árnyékozás, akár Etsettel, akár más rajzó eszközzel menjen véghez.

Jegyzés. Igen kedves módja ez az árnyékozásnak a' *Metszők* előtt, a' mellyel ilyen módonn élnek: A' hová árnyék kell: oda pontokat, vagy szúrásokat raknak, még pedig úgy, hogy azoknak mind egygyező dülése vagy azon egygy eránnya légyen, és egygyik végek felől egygy kitsiny hegyeségek is, melyet metszőjöknek hajlott tartása, és alólról egy kevésse felé való taszítása által visznek véghez. Azután, a' hol az árnyéknak még is kell nevedni: ott a' már kész, és egyfelől hegyesetske végű pontok másik végét hasonló módonn kihegyesítik, úgy hogy ezen második végű hegyetskék is egymással mind egygy dülésbe jöjjenek. A' hol pedig még annál is erősebb árnyék kívántatik: ott harmadik, negyedik, sőt több oldalról is hasonló kihegyesítésekkel megnevelik a' pontokat, az egyforma fekvésre mindenkor vigyázzván.

A Tusolásról.

A' *Tus* alatt értődik itt, valamint többnyire másutt is, nem csak a' *Chinai fekete Tus*; hanem minden más színű festék is *Tus* formában. (*Rajz. Mest. Kezd. I. Darab. 3. l.*) A' *Tussal* való árnyékozás leginkább *Etset* által esik meg; de nem mindenkor egyformán vagy egy móddal. Egygyik módja az: mikor az árnyékba eső minden részek először csak gyenge *Tussal Etset* által vonódnak bé; azután a' hová erősebb árnyéknak kell jönni, ott többé nem tusolódik, hanem ha az első árnyékolás fekete *Tussal* esett meg, akkor az erősebb árnyék *Plajbászszal* vagy fekete *Krétával* adódik meg, *veres Krétával* adódik pedig akkor, mikor az első árnyékozás gyenge *Czinóbrum* által esett. A' fekete vagy veres *Krétával* való árnyékozást ismét két módonn tehetni, úgy mint vagy *Éleslínéázás*, vagy *Eldörgölés* által. — Másik módja a' *Tusolásnak* az: ha mind a' gyengébb, mind az erősebb árnyékok *Etsettel* rakódnak fel. Ez a' mód kevesebb időt kíván az elsőbnél, de gyakoroltatabb vagy frissebb kezét; azomban a' test domborúságát vagy völgyességét sem adja elő eléggé. Ezokáért inkább amazzal élnek, mint sem ezzel. — Harmadik módja a' *Tusolásnak* az: mikor az *Etsettel* elébb megesett gyenge árnyékozáshoz a' *Pennával* való keményebb árnyékozás is hozzájárul. De ezzel a' móddal is csak a' jól gyakorlott kéz élhet; mert a' penna hibás vonásainn többé nem igazíthatni. — Negyedik módja a' *Tusolásnak*: ha valaki eléggé gyakorlott kezeihez bízánn, egyszerűbe a' penna *Élesvondásival* kezdi felrakni az erősebb árnyékokat; azután egész munkáját *Etsettel* gyengénn bévonja, hogy az által a' penna vonásinak keménységét meglágyítsa, utóljára pedig a' szegeleteknél eső legerősebb árnyékokat is hasonlóképpenn *Etsettel*, de már erősebb *Tussal* adja meg.

A Pergamenre és Elefántsontra való rajzolásról.

A' *Pugilláris levél* formára mészszel bévont *pápirosra*, valamint a' juh vagy borjú bőr *Pergamenre* is, akár meszes légyen az, akár sem, (*Jungferpergament*) kiváltképpenn háromféle módonn tehetni rajzolást, úgy mint:

1. *Ezüst rajzó tüvel*, (*Silberstift*) a' mely *plajbász* formára mennél tisztább *Ezüstből* készül, annál elevebbenn, és szebbenn fog, és az apró dolgok előadására alkalmasabb a' pennánál; tsakhogy igen gyakorlott kézbe való. Azonkívül az *Ezüst-tüvel* való rajzolást a' nagy fényesség kedvetlenné teszi egy kevéssé: mégis gyengébb az, mint sem az erős árnyékok megadására elégséges lehetne. Valamikor tehát valamely nagyobbatska testnek jó erős árnyékokat kell adni: a' *Plajbászt* vagy fekete *Krétát* is szükség az *ezüst rajzó tü* mellett elővenni.

2. A' meszes *pápiros*on és meszes *Pergamen*en *veres Krétával* is tehetni *Éleslínéázást*: de szép *Eldörgölést* éppenn nem.

3. Mind a' meszes, mind a' nem meszes borjúbőr *Pergamen*, a' *tusolásra* igen egyformán alkalmas, azzal a' különbséggel: hogy amazt rajzó táblára vonni nem szükséges, ezt pedig szükséges; továbbá, a' keményebb árnyék tsaknem észrevehetetlen gráditsokonn való fogyatása, vagy *Elmosása* nem esik amazonn olyan szépen, mint a' nem meszes *pápiros*on, vagy a' meszetlen

letlen borjúbőr pergamenenn. De a' meszeletlen pergamen is rajta maradt szőrszálatskáival alkalmatlankodik az Etsetnek. Ezenkívül minthogy az a' világosságot általbotsátja: tiszta papirost szükség alátenni.

Az Elefántsontra is hasonló módon tusolhatni. De minthogy az Elefántsontra igen síma: míg az alsó vagy első tusolás meg nem szárad, addig felsőbb tusolást rajta nem tehetni; külömbenn amaz is felolvad, 's felválnak. Ezenn az okonn az Elefántsontra tusolóknak mindenkor kevésbé kell etsetjét megnedvesíteni: hanemha éppenn a' megeshetett hibánn akar igazítást tenni, a' mely sohol sem könnyebb, mint az Elefántsontra, a' melyről, ha tetszik, az egész munkát is könnyen lemoshatni.

11. §.

Az anyékos rajzolásról a' színes papirosonn.

Nem tsak fehér, hanem színes papirosra, nevezetesen kékre, vagy sárga-barnára, vagy hamuszínűre is szokás rajzolni. Ezen módja a' Rajzolásnak azért kedves: mert a' gyenge vagy közepszerű árnyék már a' papiros színénél fogva előre készen lévén; mind az erősebb árnyékok megadása, mind a' világosságba eső részeknek fehér Kréta, vagy fehér Plajbász (alba cerussa) által való kijelentése, kevesebb munkába kerül, mint sem a' fehér papirosonn. Azonkívül ez a' mód a' fehér Krétával való munkánn végeződvénn, mintegy természeti általmenetel a' festésre. Elhetni e' végre vagy a' közönséges kék színű papirossal, vagy pedig azon hamuszínűvel, a' mellyet az alábbvaló fekete tussal úgy készíthetnek magoknak a' rajzolók, ha a' tust jó bővönn vízzel feleresztvénn, a' belé mártott Spöngiával a' fehér papirost bémázolják. Az első bémázolás magabann rittkánn elég: hanem annak megszáradása után ismét másodszor, sőt néha harmadszor is ugyan azt szükség tselekedni. Szép sárga barnaszínű papirost pedig úgy készíthetsz: ha a' kémény fényes kormát megfőzöd, 's megsűröd, és abba mártváln a' Spöngiát úgy bász vele a' mint közelebb megmondódott; sőt ha tsak a' füstre a' kéménybe felakasztod is papirosod: kevés napok múlva barnasárgának találod azt. Mennél barnább a' színes papiros: annál nehezebb azonn a' világosságot jól eltalálni. Azért a' kezdő, a' világosabb színű papirost válaszsza magának eleinte.

II. SZAKASZ.

A SZÉPSÉG IZLÉSÉRŐL

12. §.

A Szépségnek, és az Ízlésnek közönséges megfogása.

Az úgy nevezett szép Mesterségek között egygyik lévén a' Rajzolás: esmerni kell a' Rajzolónak, mi légyen a' Szépség, és annak helyes érzése, a' mellyet más szóval jó Ízlésnek hívunk. Szépnek (Pulchrum) mondunk közönségesen mindent, valami szemeink vagy füleink által úgy illet bennünket, hogy annak előterjesztésébenn (intuitio, repraesentatio) Elménk gyönyörködik. A' szépségnek a' rút (turpe) tevődik ellenébe. Az a' tehetsége pedig Lelkünknek, mely a'

Szépet a' rúttól megkülömböztetheti, és a' több dolgok között az egygyiket szabadon választhatja, a' másikat ellenben megvetheti: *Ízlésnek* (gustus) mondódik azon érző tehetségünk hasonlatossága szerint, mely szerint, ínyünk, nyelvünk és torkunk az evés és ivás közben felolvadó matériákból, vagy kedvesen vagy kedvetlenül illetődvén, az egygyik ételt vagy italt kedves ízűnek találjuk, a' másikat pedig kedvetlennek.

13. §.

Az Ízlés felosztása.

Mind az étel és ital, mind pedig a' szépség ízlését két különböző értelemben vesszük. Mert az alatt értünk vagy tsupa *megkülömböztető tehetséget*, (facultas discernens, judicium discretivum) a' mi az édest a' keserűtől, a' szépet a' rúttól megkülömbözteti: vagy pedig olyan tehetséget, a' mely a' megkülömböztetés után *szabadon választ* (judicium libere eligens), és a' mely ha helyesenn teszi a' választást, *helyes Ízlésnek*, vagy *jóízlésnek* (gustus bonus), az ellenkező esetben *helytelen*, vagy *rossz Ízlésnek* (gustus pravus) mondódik.

Az étel és ital kedvességét megkülömböztető és megválasztó Ízléstől, a' melyet egy szóval, a' *Száj Ízének* nevezhetni, a' Szépség Ízlése nem csak tárgyára, hanem egyéb tekintetre nézve is különbözik. Ugyan is amaz köz minden állatokkal: ennek úgy látszik az emberen kívül egyéb állatokban nintsen helye. Továbbá a' Száj megkülömböztető ízlése minden egészséges emberben ugyan ez: az az, a' mi nékem egészséges koromban édes, vagy keserű, minden más egészséges ember olyannak találja azt: de a' szabadon választó Ízlés, már az ételre és italra nézve sem egygyez minden emberekben. p. o. Azért hogy én az Üröm, vagy Pemet, 's a' t keserűségében gyönyörködöm, nem kívánhatom hogy abbann minden más ember hasonlóképpenn gyönyörködjék. Mert mibenn találjak én gyönyörűséget vagy unalmat, az édesbenn-é vagy a' keserűbenn? nem annyira a' kívülöttem lévő dolgoktól, mint érzőtehetségemtől függ, a' melyre nézve én másoktól, mások viszont tőlem sokképpenn különbözhetnek. Erre nézve helyes ama példabeszéd: az *Izokról nem kell semmit vitatni* (de gustibus non esse disputandum). A' mi pedig a' Szép és rútt ízlését illeti: arra nézve nem csak megválasztó hanem megkülömböztető tehetségünk is a' másokétól különbözik. A' minek oka ez: mert a' szépség nem tsupán csak külső érzékenységünk alá tartozik, hanem egyszer'smind és főképpenn Értelmünk alá is; azonkívül nem is valamely Geometriai szemlélés vagy megfogás (intuitio) lévén az, milyen a' Háromszeg, Négyseg, (triangulum, quadratum) 's a' t. nem tsuda ha arról mindeneknek ugyanazon megfogása nintsen.

14. §.

A' Szépség Ízlése egységét kívánjuk.

Hogy az emberek a' száj megválasztó ízlésére nézve egymással nem mindenkben egygyeznek meg, az az okosság előtt különös kedvetlenséget nem okoz: de ha a' Szépség Ízlésére nézve az emberek között különbözőséget tapasztalunk, kedvetlen dolog az okosságunk előtt, és annak elhárítására igen hathatósan vonattatunk; mert úgy érezzük magunkban, hogy a' Szépség különböző Ízlései között kell lenni olyasnak, melynek ereje közönségesenn minden

den emberre kiterjed. Ezen közönséges erejű Izlésnek, vagy egyedül, vagy pedig főképpenn az okosság természetiből szükség következni: mert csak az okosság az bennünk, melynek szava átaljábann minden emberekre kihat. Az okosságnak pedig nem annyira magokkal a' dolgokkal, mint azoknak képeivel, megfogásával, vagy előterjesztésével lévén dolga: nyilván van, hogy a' Szépség vagy rútság okát főképpenn az előterjesztésekben kell keresni, az az; azokbann kell lenni valaminek, a' mibenn az okosság vagy gyönyörűségét találja, vagy unalmát; és szükség, hogy amaz az okosság természetivel egygyező, ez pedig ellenkező legyen. Innenn magyarázhatni azt meg: hogy valamit okosságunk esmérő vagy akaró tehetségével, s törvényével egyezőnek lenni találunk, abbann gyönyörködünk, és azt szépnek (το καλον) tartjuk. Ez pedig mindenkor inkább a' formábann áll, mint sem a' matériábann, és a' matéria nagyságától egészen különböz. A' nagy dolgok, milyenek p. o. a' nagy magosságok vagy mélységek csak tsudálkozásra hívnak bennünket, nem gyönyörűsége. Hanem mikor a' dolgok nagyságához a' formának kedvessége is hozzájárul: akkor azok nagyok és szépek egyszer'smind.

15. §.

A' Szépség Ízlése mi által gyakorlódik?

Ambár pedig a' Szépség Ízlése; az okosságnak magával született vagy természeti tehetsége: mindazáltal valamint egyéb tehetségei úgy ez is a' társasági élet által gyakorlódik, és nevekedik. A' telyes magánosságban, p. o. valamely pusztaszigetben, senki sem tzi frázza a' maga föld kunyhóját vagy barlangját; sőt a' társasági életben sem igen tzi frázzuk házaikat tsupánn csak a' magunkra vagy házuk népére való tekintetből, hanem az idegenekért, hogy azok meg ne ítéljenek bennünket, vagy alatsony ítélettel rólunk ne légyenek. *) Valamint pedig a' társasági élet első kezdete bárdolatlan: úgy a' Szépségnek is ízlése eleinte nem annyira nyájjas, mint durva és vetelkedő, a' mely csak idővel az egész társaság pallérozódásával mehet arra a' tökéletességre, hogy a' mennyire lehet, minden ember gyönyörűségében és unalmában egyformán részt vegyen.

16. §.

A' Szépség Ízlése különbségének okai.

Valamint tehát a' társasági élet pallérozódásának véghetetlen sok különböző gráditsai vagynak: a' szerint a' Szépség ízlése is a' különböző pallérozódású emberekben, és kivált Nemzetekben különböz. De a' pallérozódás különböző gráditsain kívül is a' Szépség ízlésében már maga a' különböző Égalyja (diversitas Climatum) nagy különbséget okoz. Mert hogy az emberi test szépségéről való ítéleteket például tegyük: mi Európaiak Szépeink színt az elefánt tsont fejjérségével írjuk le; a' Szenegál folyóvizénél lakó szeretse-nek a' magok Szépeit az Indiai fekete fa (Ebenus), az Amériakaiak pedig a' magokét a' veres Réz hasonlatosságában adják elő. Sőt a' formák szépsége meg-
ítélé-

*) KANT *Anthropologie in pragmatischer Hinsicht*, Königsberg, 1798, 184 — 191.

fitelésében is a' különböző Égalatt lakó Nemzetek egymástól különböznek. A' Karaibe az ő ellapított homlokában, a' Szeretsen az ő vastag és mintegy kidagadt ajakiban, a' Kálmuk és Chinai ember az ő pisze orrában, mint igen különös szépségben gyönyörködik.

17. §.

A' Szépség Ízlését bizonyos régulák alá mi által vehetni?

Azon különbségnél fogva, a' melyet az emberek közt rész szerint a' különböző pallérozódás, rész szerint a' különböző Éghajlás okoz, úgy látszik hogy sem az emberi testnek, sem egyéb dolgoknak szépségére nézve az Ízlésnek valamely közönséges erejű szava, vagy régulája nintsen, sőt talán éppen nem is lehet. De ezen kedvetlen gondolatot elhárítja az:

1. Hogy az egygyik vagy másik színben (Color) magában semmi szépség nintsen, hanem a' formában van az egyedül, a' melynek kellemetességét az egygyik szín szembetünőbbé tévénn mint a' másik, azt nevelheti. p. o. A' fejez szín nevelheti 's neveli is a' Szépforma kellemetességét: mert nagyobb mértékben fordítván vissza a' világosságot észrevehetőbbé teszi a' szép formát, mint a' fekete vagy barna szín; azomban a' fekete bőrű Szeretsent is szépnek mondhatjuk, ha ábrázatjának formája igazán szép. Így a' fekete, vagy a' setétzöld márványból készült, vagy a' rézből öntött régi fejek és egyéb dolgok szint' olyan szépek, vagy szebbek is lehetnek, mint azok, a' melyek a' legfejrebb Karáiai márványból nem olyan tökéletességgel vagy nem olyan tetsző formában készültek. És így a' színeknek, kivált az egygyes színeknek különböző kedvessége, a' szépség ízlésének valamely közönséges régulája ellenn éppen nintsen. Továbbá.

2. Közönségesen úgy tapasztaljuk, hogy a' természeti dolgokat egygyezőképpenn szépeknek tartjuk, mihelyt azokkal megismerkedvén, áttalattjuk, hogy elrendeltetésekre elégségesek és alkalmazatosok, a' mit más szóval *tökéletességnek* (perfectio) mondunk. Szép a' Nap előttünk, mert elégséges világosító és melegítő erejét tapasztaljuk. Szép a' Hóld: mert gyenge fénynye, melyet a' Naptól költsönöz, az éjszakai setétség lágyítására éppen elégséges. Szépnek tartjuk az egész természetet: mert azt vizsgálván minden részeiben a' tökéletességet, vagy a' kirendelt tzelokra való elégséget feltaláljuk. De valamint a' legfőbb tökéletességet, úgy a' legfőbb vagy legtellyesebb Szépséget is egyedül tsak a' legfőbb Valóságban találjuk fel, mint ezt ama *Filosophusi Festő* nevet érdemlett MENGSZ, és a' Túdós WINKELMANN előadták. A' teremtett dolgok szépsége tehát tsak az alsóbb gráditokonn áll, és azokat tsak öszve hasonlítás-képpenn mondhatjuk szépeknek vagy rütaknak. Nevezetesen az embert az emberrel vetvén öszve: azt kell tartanunk legszebbiknek, a' kit a' természet mások felett való tökéletességgel alkotott; mely a' maga munkáit valamint az emberek, úgy egyéb állatok, sőt a' füvek és fák körül is, a' mérséklett Eg alatt (*Zona temperata*) szokta legnagyobb tökéletességgel véghez vinni. És így az emberi szépségre visszatérvén, annak mustra vagy remek példáit nem az éjszaki sarkhoz legközelebb eső apró szemű Pessérek, Eszkimók vagy Szamojédák, sem nem a' leghevesebb égalatt lakó kidagadt ajakú Szeretsenek között kell keresni, hanem azok között a' Nemzetek között, a' kiket a' legmérséklettebb Éggel ajándékozott meg a' természet. Ilyen Ege lévén Európában Olasz és Görög Országok: nem tsuda ha ezen Országoknak törsoökös vagy eredeti lakosi minden

den más Európai Nemzeteket az ő szépségekkel meghaladtak. De a' mely Nemzet vagy szép Görögöt, vagy szép alsó Olasz Országi Embert, vagy más azokhoz hasonló szép Európai vagy A'siai embert nem látott: nem tsuda ha az olyanokat tartja legszebbeknek a' kiket legnagyobb tökéletességgel alkotva szemléltet maga körül.

18. §.

Mibenn áll a' Szépség, és miért gyönyörködünk abbann?

Mind ezek szerént már úgy látszik, meghatározhatni: hogy közönségesen szépnek mondjuk mind azt, valamibenn tökéletességet, vagy létele teljének teljes megfelelést találunk; azaz, a' mibenn a' sok külömbkülömbféle részek mind magánosan és egygyenként az ő teljéjokhoz képest, mind pedig közönségesen is vagy egymás között egy legfőbb teljének elérésére alkalmasok: és megegyezőök. És így valami szép, abbann több vagy külömbkülömbféle dolgoknak egymással egygyezni kell, és mintegy azon egy dologra, azon egy teljéjre kell kimenni. A' sok külömbkülömbféle dolgoknak, vagy a' tökéletességek egységében (unitas) azaz egy tekintettel való képzelhetésében azért gyönyörködünk: mert tsak akkor értjük igazann a' dolgokat, és mintegy egészen felmérjük, mikor azokbann mindeneiket egy fő vagy egy közönséges megfogás alá vehetünk. Ilyenkor érezvénn tehát leginkább Elménknek is erejét, és esméretünknek mintegy szemlátomást való nevekedsét: valamint hogy az lehetetlen, hogy Elménk a' maga nagyságának vagy erejének érzésében ne gyönyörködjön: úgy lehetetlen nem gyönyörködnünk azokbann a' dolgokbann is, a' melyek Elménknek azon édes gyönyörúségre alkalmatosságot szolgáltának, azaz, a' melyeket szépeknek nevezünk. Minden szép Mesterségekre nézve tehát közönséges ez a' régula: hogy a' mit széppé akarunk formálni, ne légyen abbann semmi olyan, a' mi szorosann egygyüvé nem tartozik, hanem minden egygyüvé illő, és mintegy egy tekintéssel felvehető légyen. *)

*) Ezen regulát így adta elő HORATIUS de arte Poëtica: — Sit quodvis simplex duntaxat et unum; a' Német Írók pedig így adják elő: *Es sey Einheit in der Mannigfaltigkeit.*

19. §.

Mibenn áll az emberi Szépség?

Az emberi Szépségre alkalmaztatván azokat, a' melyek eddig a' Szépségről közönségesen mondódtak: az a' forma lesz az emberi legfelsőbb szépség, vagy az emberi Szépségnek ideálja, a' mely az embernek mind állati, mind okossági 's erköltsi elrendeltetésével leginkább megegyez, és a' melynek leg-tökéletesebb példáját a' legszerentsébb Eghajlás alatt találhatni. A' mi különösen az emberi ábrázatot nézi, azt kell itélnünk legszebbnek, a' melyben minden részek, a' Homlok, Orr, Száj, Szem, 's a' t. a' legkönnyebbenn felvehető módonn folynak egymásból, és a' melyekenn mind tsak olyan vonásokat 's mozgásokat látunk, a' melyek az embernek minden egyéb állatok feleit való felemelkedését, Elméjének erejét, és Lelkének az Okossággal egyező munkásságát, velünk a' legnagyobb mértékben képzeltek. De ilyen tökéletes emberi Szépségre a' tapasztalás nem találhat: mert az emberi gyarlóság, hol a' he-

ves gyönyörűség, hol az éles fájdalom szelétől ide 's tova hanyódvánn, azon hanykódások vonási az ábrázatonn kissebb vagy nagyobb mértékben meglát-
szanak. Innenn magyarázhatni meg: hogy sok különbenn szép formájú ábrázat
előttünk nem tetszik.

20. §.

Az emberi Szépség ideálját honnan vették a' régi Mesterek?

Az emberi Szépség ideáljait, vagy mustraképeit a' régi híres Mesterek, a' kikkel leginkább a' régi Görög Ország dísekedhetik, vették a' köztök talál-
tatott legszebb testű, és legkellemetesebb ábrázatú emberek formájának köve-
téséből, melynek vizsgálására és észrevételére a' legjobb alkalmatosságot szol-
gáltatták nékiek azon játéknézó helyeik, a' melyekben az ifjúság magát minden
ruha nélkül gyakorlotta. Megjelentek azokonn a' játéknézó helyekenn a' legel-
mésebb 's legnagyobb Mesterek, a' kik észrevévénn, hogy az egygyik tagot egy-
gyik emberbenn, a' másik tagot másikkann formálja tökéletesebbenn a' Termé-
szet: a' sok egyges szép részekből úgy rakták össze az egész és legtökélte-
sebb szépséget, miképpenn a' méhek a' mézet a' sok különbkülömbféle virá-
gokból gyűjtik. A' régi híres Mestereknek ezen módját szépen leírva találjuk
SZOKRATESnek PARRHASIUSsal tartott beszélgetésében. (XENOPHONT.
memorab. Socratis. L. III. c. 10. §. 2.) ZEUXIS is éppenn e' szerént tselekedett.
Ugyanis, midőnn vele a' Krótóniaiak *Helénát* (vagy mások szerént *Júnót*) akar-
ták lefestetni: az ő legszebb Leányaik közül ötöt kívánt meztelen állítódni
maga eleibe, hogy azoknak legszebb részeit kiválasztvánn és öszveszedvénn,
Helénát formálhatná. (Lásd *PLINII Hist. Nat. L. XXXV. Sect. 36.* és *CICERO*
de Inv. L. II.) Sőt nem tsak a' férjfiúi és aszszonyi test szépségére figyelmeztek
a' régi Görög Mesterek: hanem még a' heréltek szépségére is vigyáztak. Ugyanis
először az A'siai Nemzetek, azután az Európai Görögök is sok szép gyerme-
keket kiheréltettek, hogy ifjúságok virágát tovább megtarthassák, és a' férjfiúi
test némely keményebb vonásait lágyíthassák. Ilyenek vóltak *Efézusbann* a'
Diána tiszteletére rendelé Ifjak, és a' *Cybele* Papjai, a' kik között a' legfőbbi-
ket (*Archigallus*) úgy adta elő *PARRHASIUS*, mint a' Szépségnek igen ritka
képét. Utóljára, a' régi Görög Mesterek eleven képzelődéseknél fogva a' szép-
emberekről az Istenségig felemelkedvénn: hogy azoknak látható képét formál-
hatnák, az emberi test legszebb részeiből kiválasztották mind azt, valamit az
Istenségről való gondolkozások módjával egygyezőnek lenni találtak; sőt egyéb
állatokból is öszveszedegették mind azt, valami az erőnek és bátorságnak, vagy
akármely tökéletességnek jele lehet. p. o. a' *Jupiter* nagy kerek szeme, kiálló
homloka és orra, hajának az Oroszlán serényne módjára álló fürtje, mind az
Oroszlán formájából vett vonások, melyek *Jupiternek* oroszláni bátorságát és
erejét képzeltetik velünk. Hasonlóképpenn a' *Herkules* fejében, homlokában,
homlokhajában és nyakában, mind a' bikától vett hasonlatosságot találni meg.
Mint hogy pedig az Istenek és emberek között mintegy közép tökéletességű és
szépségű Valóságokat lehetett gondolni; így formálták a' régi Görög Mesterek
az ő *Félisteneik* (*Semidii*) és *Vitézeik* (*Heroes*) képeit. Mind ezek pedig alkal-
matosságot szolgáltatnak nékiek arra, hogy a' sok közül a' *legszebbnek*, vagy
a' tzelhoz leginkább illendőnek kiválasztásában magokat gyakorolnák. És ép-
penn e' vólt nálok kezdete a' Szépség ízlésének; a' honnann a' ruha, az álla-
tok, edények és minden dolgok szép vagy kellemetes formájára általmentek.

Az Szépség tzelését mi által formálhatni leginkább?

Olyan szerentsések lévén a' régi Görög mesterek, sőt sokan a' Rómaiak közzül is a' szépség esméretibenn, vagy a' jó ízlésbenn: természeti következés ez, hogy az ő nevezetesebb munkájok maradványinak figyelmetes vizsgálása és követése a' jó ízlés formálására jó Oskola. De a' mellett a' természet szépségére is kell figyelmeznii: mert az a' kútfő, melyből a' régi mesterek is merítették, és éppenn a' természet szépségeinek követése egy fő és kiváltképpenn való tzelja a' mesterségeknék. Nem is mindenkor olyan érezhető a' mesterség míveinek szépsége, mint a' természeté. Mert amazok élet nélkül valókn lévén többnyire kevesebb illetnek bennünket, kiváltképpenn ha a' mesterség míveibenn a' szépség a' maga felséges valósága szerént adódott elő: megeshetik, hogy a' durva érzésű embereket kevesebbé illeti, mint valamely közönséges szépségű ábrázat, a' mely szólhat, és valamit tselekedhetik. A' pallérozatlan emberek benn a' szép formának látása elébb szül vétkes kívánságot, mint sem a' szépség okait tsendesenn megvisgálhatnák értelmekkel. A' Júnó, vagy Diána szépségével vetélkedhető ábrázat, ha tisztaságot és szüzességet mutat, nem szép az előtt, a' ki előtt majd minden buja tekintetű aszszony Vénus. És így a' régi remek munkák szépségének is érzésére tsak az ártatlan lelkek alkalmasok: főképpenn pedig az ártatlan Ifjúság ideje; a' mely mennél elébb esmerkedhetik azokkal, a' szépség ízlésébenn annál nagyobb elő ménetelét reménylhetni.

III. S Z A K A S Z.

AZ EMBERI LEGFELSŐBB SZÉPSEG PÉLDAIRÓL A' RÉGI MESTERSÉG MARADVÁNYI SZERÉNT.

FAUNUSRÓL. (I. Tábla)

A' Férjfiú szépségnek legalsó grádcitsánn állottak azon mezei 's erdei Istenek, a' kiket *FAUNUSOKNAK* neveztek. Két nevezetes Faunusok éltek a' mesék szerént Olasz Országban: kik közzül az ifjabbik *Picusnak* Fija, *Latinusnak* pedig atya vólt, és arról híres hogy a' régi bárdolatlan Olasz Nemzetnek, melynek Királya vólt, pallérozódására sokat tsinált. A' mely tulajdonságokkal festették vala a' Görögök Pánt, az ő barmaik *Órizó* Istenét: többnyire azokkal írták le a' Rómaiak is ezen ifjabbik Faunust; és a' mely tisztelettel a' Római Pásztorok magát Faunust illették, azzal illették fjjait is a' Faunusokat. (VIRGILII Georg. L. I. v. 10—12.

Et vos agrestum praesentia numina Fauni,
Ferte simul Faunique pedem, Dryadesque puellae,
Munera vestra cano.)

Ennél fogva a' Faunusok képét tartani Olasz Országban igen szokásbann vólt, úgy hogy tsak magábann Rómában harmintznál több képei találtattak Faunusnak, a' melyek egymással többnyire mind egygyezők vóltak. Ftantzia

tudós VATELET (*reflexions sur la peinture*) értelme a' Faunusokról a' vólt: hogy azok többnyire valamivel nagyobb fővel, rövidebb nyakkal, feonállóbb vállakkal, kissebb vagy keskenyebb mejjel, de vastagabb izombokkal és térdekkel adódtak elő, mint sem az emberi legszebb test szoros mértéke kívánna. Ezen leírással a' mi Faunusunk képe is sokbann megegygez: mindazáltal nintsen az minden szépség nélkül; nevezetesen a' pásztori egygyűgyű vídám ifjúságnak jeles példája az. Vevődött ezen kép a' Florentziai Museum III. Darabja LVIII-dik Táblájáról. Olyan mozgásokkal adódott itt elő Faunus, a' milyenekkel a' Bachus innepét (*bachanalia*) tartották vala a' régiek; míg azon rüt szokást a' Római bölts Tanáts Kr. U. előtt 186 esztendővel (a. U. C. 567.) el nem törölte. A' Faunus egész teste mozgásbann van: feje és háta egy kevéssé előrehajlott, karjai kiterjedtek, mind a' két kezébenn vékony réz pléheket vagy réz tárgyérokat, czimbalmokat (*cymbala*) tart, melyeket úgy akar öszveütni, a' mint ezeket még ma is az úgy nevezett Török Mu'sikábann öszveütik. Szeme vídamságot mutat, szája nevetőre áll, jobb lába alá valamely padot (*Scabillum* *κρουπέζα*, *ων, τα*, item *κρουπέζαι, ων, αἱ*, *Crupezia*) kötözött, mellyel a' Mu'sikai lábakat (*Tactus*) veri ki, a' milyennel a' Theátrumi Mu'sikusok is hasonló végre ölteek régen.

23. §.

APOLLÓRÓL. (II. Tábla.)

A' Férfiúi Ifjúság erejének, és szépségének legtökéletesebb képe, *Apolló* vólt, a' kinek neve alatt e' földönn ugyan a' Poéták, Mu'sikusok. Jövendőmondók, Nyilazók, és Orvosok Mestere vagy Istene értődött, az égenn pedig a' Nap, a' mely világosító és melegítő erejével vídámít, újít, és táplál e' földönn mindeneket. Mind ezeknél fogva valamint a' Poéták minden dítséreteket elővettek, hogy óltalmazó Isteneket felmagasztalják: úgy a' híres Rajzoló, Metsző, 's Faragó Mesterek is mintegy vetélkedtek egymással a' felett, hogy Apolló bann a' férfiúi Ifjúság legtelyesebb szépségű képét adják elő. Mindazáltal az ő található képei sem mind egyenlő szépségűek. Kettő tartódik azok között legszebbnek: egygyik az, a' mely Rómábann a' Belvedérbenn lenni íródik; *) másik az, a' melyet a' Florentziai Múzeum III. Darabjábann, a' X. Táblánn *győzhetetlen Apolló* (*Apollo invictus*) neve alatt, és a' jelenvaló példábann láthatni. Úgy adódott itt elő Apolló, mintha valamely nevezetés munkája utánn, a' mely vagy a' Pythusi kígyó megölése, vagy a' Niobe gyermekeinek nyíllal való lelövöldözése lehetett, a' maga győzedelmének édes, de mégis tsendes érzésével telyes vólna. Abrázatjának alsó vonásai ellenségének megvetését mutatják; homlokánu telyes tsendesség és vídamság látszik; szemehől pedig az a' szelídség tündöklük ki, mellyel a' Múzsák között szokása vala megjelenni. Ruháit egy fa derekára lerakván, könnyedenn való könyöklésével azt mutatja, hogy munkájábann el nem fáradt. Bal kezébenn öszvetört nyilának kevés maradvánnya látszik. Fejénn van szokott ékessége, a' Borostyán, vagyis inkább Babér levelekből (*Laurus nobilis*) kötözött koszorúja. Haja hátúl öszvefésűlődvénn, a' hajtsillagnál megkötözött: de azon köitést ismét leeső hajának fűrtjei befedezik. **) Egész testé benn a' legszebb Ifjúi esztendőket jelenti az, hogy sem húsinai, (*musculi*) sem érzőinai, (*nervi*) sem verő és vérerei (*arteriae et venae*) ki nem látszanak, hanem egész testé benn a' legkellemetesebb kerekéség van.

*) *Abbildungen der vorzüglichsten alten Statuen und Gruppen, die sich theils in Rom, theils in Paris befinden nach den Zeichnungen des H. PERRIER. Wien, 1797. S. 7.*

*) A' hainak ezen felkötésével a' régi Görögöknél mind az Ifjak, mind a' Leányok egyenlően éltek: mindazáltal azon egy dolog az Ifjak fejénn *κρωβυλος*nak, a' Leányokénn pedig *κρωμβος*nak neveződött. (WINKELMANN *Geschichte der Kunst*. I. Th. S. 280.

24. §.

MERKÚRIUSRÓL. (III. Tábla.)

A' mely Ifjúság Apollóbann a' maga legszebb virágjábann látszott: már valamivel későbbi esztendeibenn látszik a' *Merkúrius* és *Márs* képeibenn. *Merkúrius* vagy *Hermes* először az Egyiptomiaknál, azután későbbenn a' Görögöknél és Rómaiaknál is úgy tartódott, mint Jupiter követe, és az elmesség 's ékesenszóllás Mestere vagy Istene. Neki tulajdonítódott az, ha valaki magát valamely veszedelmes állapotjából elméssége által kimenthette. Ahonnan Uliszsesnek is ő volt segítő Istene mind azokbann, a' melyekbenn elmésségét szerentse követte.

Közönségesenn úgy adták őtet elő a' régi Mesterek, mint emberkorra jutott szép Ifjat, különösen pedig mint olyat, a' kinek ábrázatja nagy polgári finomságot mutat, a' melyet ARISTOPHANES Nubium v. 1178. *ἄττιμον βλεπος*nak *Atticai tekintetnek* nevez. Haja rövid, göndör; fejének ékességenn vagy süvegénn szárnyak látszanak, a' melyek sebes postaságának, vagy sebes eszének, és könnyenn folyó beszédének (*ἔπειρα πτεροειντα* apud HOMER.) jelei. A' fa törökére könnyedenn való könyöklésével, ez is, valamint Apolló, valamely tsekély fáradtságát jelenti: de ábrázatja tsendes gondolkozását mutatja, mintha valamely reábizott fontos dolognak a' legjobb móddal lehető véghezviteléről elmélkednék. Jobbkezébbenn, úgy látszik, békeség szerző páltzájának darabja maradt, balkezébbenn pedig hengerformánn öszvetekergetett papiroost tart, mellyel vagy arra van a' tzélozás, hogy az ékesenn szóllásnak, és majd minden szép Mesterségeknék ő volt találója, vagy arra, hogy a' régi Görögök és Rómaiak költeménnyre szerént, a' meghóltak lelkét Cháronhoz kíséri, és mindeniket névszerént adja által. Könyöke alól, a' fa dereka hosszabann, egygy ketskebak bőr nyúlik lefelé: mert HESIODUS szerént, a' pásztorok egygyik gondviselőjének tartódott.

25. §.

MÁRSRÓL. (IV. Tábla.)

Ifjúi esztendeire nézve Merkúriushoz hasonlított Márs: de testének erejével, és vitézi tekintetével azt meghaladta. Egész testének állása rendkívül való erejét, rettenthetetlen bátorságát, és valamit ostromló, vívó, avagy bajnokí szándékát mutatja. Ezenn az okonn GÓRI (*Mus. Flor.* Tom. III. Tab. XXXVIII.) Mársnak ezen képét, *ostromló* vagy *viaskodó Mársnak* (Márs propugnator) nevezte. Bal karján pai's'sa: jobb kezébbenn pedig eltört kardjának markolatja látszik. Fejét taréjos sisakja fedezi 's ékesíti. Tekintete ámbár egyfelől keménységét, és a' hadakozásra való tüzét mutatja: de másfelől nyájasságát is jelenti, a' mellyel amaz tsudálatosonn mérsékeli.

C 3

26. §.

A CENTAURUST meggyőző HERKULESRŐL. (V. Tábla.)

(Mus. Flor. Tom. III. Tab. LXIV.)

HERKULES rendkívül való erejéről és jeles viselt dolgairól, a' régi idők mesés Históriájában nevezetes Félisten, rendszerént úgy adódott elő, mint Mársnál valamivel idősebb, de mégis csak gyenge szakállú s Bajuszzú Férfiú. Homloka és szemöldök tontja gömbölyegdedenn kiáll, a' mellyel rendkívül való ereje, és a' terhes munkáiban való különös és ritka példájú gyakoroltatása jelentődik. Nem képzelhetni szebb előadását a' Herkules erejének mint ez: midőnn az iszonyú nagy, és izmos *Centaurust*, azaz, félig ember félig ló költött rendkívül való erejű állatot, minden buzgány, nyíl, vagy egyéb fegyver nélkül győzi meg. Balkezével Herkules a' Centaurus jobbkezét hátra tűrvén, jobbkezével annak fejét előretaszítja. Első tekintettel ugyan a' Centaurus izmos dereka és lábai olyan rettenetes erőt mutatnak, a' mely a' Herkulesét is meghaladni látszik: de a' viaskodás közben a' Herkules sokkal nagyobb ereje annál szembetűnőbbé lesz, mennél kevesebb iparkodással győzi meg izmos ellenségét; e' pedig magát mennél nagyobb erőlködéssel kíváná oltalmazni. Ugyanis Herkules a' maga lábait éppenn nem veti széllyel; mert a' felbuktatástól semmit nem tart: a' Centaurus ellenbenn a' mennyire csak lehetett, széllyelterpesztett lábaibann keresi a' maga oltalmát. Továbbá, a' Herkules ábrázatján telyes vídamság, bátorság, és reménység látszik az eránt, hogy bajnok társát könnyenn meggyőzheti, sőt hogy már meg is győzte: a' Centaurus ábrázatján ellenbenn, a' félelmet, a' kétségbe esést a' dühösséggel egygyütt láthatni, hogy viaskodó társának nem árthat; és úgy látszik, mintha atsarkodó szájából a' dühös de ártani nem tudó ordítás rohanna ki. Annyira érzi a' Centaurus a' maga tehetetlenségét, hogy még szabadonn lévő balkezének is minden újjait bezárván, egész öklével akarja a' Herkules széllyelálló újjainak taszító sújját gyengíteni. Két figyelmettséget érdemlő dologra találunk még a' Herkules és a' Centaurus képeibenn. Egygyik az: hogy a' Herkules homlokát befedő göndör haj, hasonló a' bika homlokánn nőni szokott tömött göndör szőrhöz vagy üstökhöz, valamint rövid vastag nyaka is a' bika nyakához hasonló. A' másik ez: hogy a' Centaurus hajának feje tetejénn fennálló, oldalaslag pedig, vagy vakszemei felé apró árkus formánn jelesen leálló fürtjei az oroslán serényéhez hasonlítanak, a' mint ez a' Jupiter hajáról már oda feljebb (§. 20.) megjegyződött.

AESCULÁPIUSRŐL. (VI. Tábla.)

Herkulesnél jóval is nagyobb idejűnek adódik elő AESCULÁPIUS (Eszkulápius) az Orvosok Istene, azaz, az Orvosi Tudomány igen nevezetes gyakorlója, különösönn a' betegek bizonyos rend (methodus) vagy systema szerént való orvoslásának (κλινικη) találója. Igen különös dolognak látszhatik az: hogy Aesculápius az Apolló fijának tartódott: mégis Attyánál sokkal vénebb. Ennek oka talám vagy a' lehetett, hogy ő nem lévén az első rangú Istenek közzül, a' vénség hozzájárúlhatott, a' mely Apollóhoz, mint a' költemények szerént elsőbb rangú Istenhez nem közelíthetett; vagy pedig az, hogy az Orvosi Tudomány és Mesterség főképpenn a' hosszszas tapasztalás által megyen elébb. Az is: különös Aesculapiusbann; hogy feje állására és ábrázatjára, neve-

zetesenn hajának homlokán lefüggő fürtjeire nézve inkább Nagy Attyához Jupiterhez, mint sem Édes Attyához hasonlított. De az Unokáknak inkább Nagy Attyokhoz mint Édes Szüléikhez való nagy hasonlatosságát nem csak az emberekben, hanem egyéb állatokban is gyakran tapasztalhatni. Mindazáltal valamint tekintetének méltóságával: úgy hajának is mind hosszabb, mind vékonyabb szálú, mind kedvesebb kígyóhajlású fürtjeivel Jupiter Aesculapiust meghaladta; és Aesculapiust csak fejének ékessége is az öszvetekergetett fejer gyólt, Jupitertől megkülömböztette. A' pedig nyilvánosságos hiba: hogy Aesculapius a' mellette felágaskodó kígyót gyümölsős tsészéből eteti. Ugyanis, arra számtalan példák vagynak, hogy az Aesculapius görtsökkal rakott botjára a' kígyó nyájasonn feltekerződzik, annak emlékezetére, a' mint van a' mesében, hogy Aesculapius Glaucust a' kígyótól kapott füvel gyógyította meg; de annak semmi hitelen példája nints, hogy a' kígyót etette volna; hanem azon tselekedet az ő egygyik Leányának, az úgy nevezett *Egészségnek*, vagy *Hygiának* (*ὑγιαια*) tulajdonítódott. A' honnan maga GORI, ezen képnék minden dítsérete mellett is megjegyzette: hogy a' kígyó etetése valamely újabb kéz által hibásan ragasztódott a' régi Mesterség ritka szépségű mívéhez, melyben az emberi test szép előadásán kívül annak is példáját láthatjuk, mimódonn követi a' ruházat a' test minden hajlásait egész könnyűséggel. Ruházatja Aesculapiusnak az úgy nevezett *palást*, (*πεπλος*) mely a' régi legközönségesebb szokás szerént, bal karján és vállán felyül, jobb karján pedig alól vetődött. Lábaira Görög módi paputs van szíjjal kötözve. Ezeknek a' paputsoknak talpa hol egy, hol két, hol három újni vastagságú volt, a' mely öt 's többsoros bőrökkel varródott öszve; némelykor pedig a' bőr közzé egész táblákban az úgy nevezett *parafa*, vagy *dugó kérgű tserfa* kérge, (*Quercus suber*) mely Spanyol, Frantzia és Olasz Országban bőven terem, közzé varródott, mind azért mert könnyű, mind azért is, mert a' nedvességet magába nem veszi. Még az újabb időknben is éltek erre a' végre a' parafa kérgével: a' honnan németül *paputsfának* (*Pantoffelholz*) mondódik. Ha ezen Paputstalp a' lábra egyszeres keresztbőr által kötődtek fel: *egygyes kötésű paputsoknak* (*ὑποδηματα ἀπλα*, seu *μονοπελμα ὑποδηματα*) mondódtak; mikor pedig elől és hátul, vagy a' sarkoknál is valamely botos formájú felkötődik voltak: *könnű paputsoknak* (*ραϊδία*) vagy *többszeres kötésű paputsoknak*. (*πολυελικτα ὑποδηματα*) neveződtek. A' szomorú Játékokban is a' játzó Személyek paputsa (*cothurnus*) ehez volt hasonló, csak hogy már annak talpa legalább is egy tenyér szélességnyi magosságú volt. A' vadászok, és a' Katonák *cothurnusát* pedig a' mi nézi: az a' mi rövid szárú tsizmánkhhoz hasonlított. És így a' szomorújátzok, és a' vadászok 's Katonák *cothurnusát* hibásan nézték egynek sokan a' tudósok közzül. *WINKELMANN'S Gesch. der Kunst I. Theil. p. 420—422.*

28 §.

BACHUSRÓL. (VII. Tábla.)

A' Férfiúi Ifjúság szépségét némely aszszonyi vonásokkal elegyítve láthatni Bachusbann, a' szőlő termesztés, vagy a' bor Istenében, a' kit némelyek a' Heréltek, mások a' kettősneműek (*Hermaphrodit*) ideájának, remek képnék néznek. Első megtekintéssel is az ő jelenvaló képében szembetünhetik az: hogy ábrázatjának vonásai olyan tsendes elmét, és olyan mérséklett örömet mutatnak, a' minéműt leginkább a' gyermeki korból a' felserdült korra forduló Ifjakkban

ta-

tapasztalhatni, a' kik a' nemi indulat mozdulásait még mint egy tsak álombann kezdik érezni ő magokbann. Ezennkívül szembetűnhetik az is, hogy a' Bachus egész testének minden tagjai a' legszebb kerekességgel vagynak alkotva, a' melynél fogva azok egymásból könnyenn és kedvesen folynak, és sohol semmi tsont, íz, vagy portzogó, testéből még a' hajlásoknál is ki nem ül. Vállának és mejjének szélessége a' Férjfiúi váll és Mejj rendes mértékét tartja: de tsípótsontjainak szélessége az Aszszonyi test mértékét követi, a' minthogy a' mesék szerint (APOLLODORI *Biblioth.* L. III.) Leányi módonn is nevelődött. Némely példakbann Bachust a' régi mesterek szakállasonn adták elő ezen az okonn: mert Indiabann hadakozvann, szakállát meghagyta; de mind a' mellett is a' legtsendesebb vidámságú, s gond nélkül való Ifjúságot akarták ábrázatjábann előadni. Ezen jelenlévő képét GÓRI a' Florentzai Museum III-dik Darabjábann a' XLIX Táblán, *ülő Bachusnak* (Liber Pater sedens) nevezte. Ülő helyét Párdutzbőr fedezi, mellette is pedig egy általa megszelídítődött Párdutz ül, a' mely állatról a' III-dik Század eleinn élt nevezetes Görög Poéta, és Grammaticus, OPPIANUS megjegyzette, hogy megszelídíthető, és a' bort szereti. Jelesenn esik az is: hogy Bachus szőlő fürtökkel megrakott szőlővesztröt tart jobb kezében, a' mely szorgalmatosságának gyümöltse, az emberi nemzetre nézve pedig a' mint a' régi-ek képelték, ajándéka.

29. §.

ENDYMIONRÓL. (VIII. Tábla.)

A' Felsőbb, és alsóbb rangú Istenekről (Dii maiorum, item minorum gentium), az igen nevezetes emberek, vagy Hérosok képeire úgy szállottak aia a' régi mesterek, hogy ezekben is az ábrázat tsendes vidámságát és a' Test minden részeinek szép formáját, és öszveállítását megtartották; de már a' tsontokat, portzogókat, és húsínakat kitetszőbbenn adták elő: *) Ugy látszik ezt azért tselekedték: hogy szembetűnővé tegyék azt, hogy ezek a' durvább húsú emberek, durvább eledelék által táplálódnak, mintsem a' halhatatlanság itala és kenyere, az úgy nevezett nektár és ambrózia. (nectar et ambrosia) Jeles példa erre ENDYMION, a' ki némelyek szerint Elis Királya, mások szerint pásztor ember volt, és a' mesék szerint rendkívül való szépségeért a' Hóld vagy Diána előtt olyan kedves, hogy ez őtet Káriának Látmus nevű hegyénn elaltatta, hogy alvásábann szép ábrázatját tsokolgathassa. Azon kóltott beszéd értelme ez: hogy Endymion a' Hóld változásait éjjel vizsgálgvann, olykor olykor éjtszakai álmatlanságát nappali aluvásával pótolta ki. PLINII *Hist. Nat.* L. II. c.9. Továbbá az is megjegyződött Endymion felől hogy a' vadászatbann nagyonn gyönyörködött. A' jelenlévő képibenn (mely a' *Flor. Mus. III. Darabja XXI. Táblájáról vevődött le*) mindenik kedves foglalatosságára van tzélozás. Mert úgy látszik éjtszaka, szemeit és jobb kezét a' Hóldfelé emelvénn, vadász kutyáját tartóztatja balkezevel, hogy a' vadakat, a' melyekre mellesleg halgatódzik, idő előtt való ugatásával, mjnekelőtte t. i. maga is jól felvehetné, fel ne verje.

*) Az Istenekek képeit, az emberek képeivel, a' mint azokat a' régi híres mesterek előadták, ösze vetvénn: talán találhatni valamely értelmét az EPICURUS azon külömbenn ésthetetlen, és tsak ugyan mindenkor hibás szavainak: *hogy az Istenekeknek nintsen testek* (az az, durva emberi testek); *hanem tsak emberi test formájok, és nintsen vérek* (az az vastag emberi vérek) *hanem tsak vér formájok.* Quoniam Deos beatissimos esse constat, beatus autem esse sine virtute nemo potest, nec virtus sine ratione constare, nec ratio

ratio usquam inesse, nisi in hominis figura: hominis esse specie Deos confitendum est. Nec tamen ea species corpus est, sed quasi corpus: nec habet sanguinem, sed quasi sanguinem. CICERO. de nat. L. I. c. 18—25.

29. §.

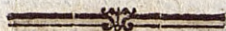
Az Aszszonyi szépségről közönségesen.

Az aszszonyi szépségre nézve a' tagoknak azon mértékeinn kívül, melyeket az I. Darab 35-dik §-bann láthatni, a' régi híres mesterek nem vígyáztak egyéb külömségre hanem tsak arra, a' melyet az élet több vagy kevesebb esztendei azokbann okoznak; külömbenn pedig az egygyik vagy a' másik Istenaszszony vagy vitéz Aszszony testét, egyenlőenn a' legtelyesebb hússal, vagy a' legkedvesebb kerekéssel adták elő; a' megkülömböztető jeleket egyedül a' Főnek ékességébe, vagy az ábrázat vonásiba rakvänn.

30. §.

VÉNUSRÓL. (IX. Tábla.)

Minden Istenaszszonyok között legszebbnek tartódott VÉNUS, úgymint magának a' szépségnek, öröme, és szeretetnek Istenaszszonya. Hol ruhásonn, hol minden ruha nélkül adták ezt elő a' régi mesterek valamint a' Gráziákat és Hórákat is, de mindenkor olyan igyekezettel, hogy benne az Aszszonyi szépségnek legfelsőbb grádusát adják elő. Noha pedig igen szép az a' mezítelenenn álló képe is a' mely bal kezéenn tsigát tartvänn, jobb kezével magát tagargatja, (Venus Amphitrite) noha igen szép az a' félig befedezve ülő képe is, a' mely bal lábából akarja kihúzni a' töviset; noha igen szép az a' derekától fogva befedezett Anya Vénus is, (Venus Genitrix) a' ki gyermekét a' Cupidót bal karjänn tartja; noha továbbá szép az úgy nevezett Mennyei (Venus Coelestis), és az úgy nevezett Arany Vénus is (Venus aurea); de mind ezeket az ahoz értők közitélete szerént felyűlmúlja az, a' melyet a' régi mesterség maradványinak igen nagy kedvellője, a' Medicisi, vagy Mediceai híres Fejedelmi Ház, Florentziábann nagy költséggel megszerzett, és a' mely annál fogva Mediceai Vénusnak (Venus Medicea) neveztetett, mely a' leghíresebb képfaragó Mesterek közzül vagy a' PHIDIAS, vagy a' SCOPAS, vagy a' PRAXITELES munkájának tartódik; PLINIUS pedig (Hist. Nat. L. XXXV. c. 10.) azzal tartja: hogy Vénust ilyen formábann először APELLES festette le. Négy oldaláról adódott az ki a' Florentziai Muzeum III. Darabjábann a' 26—29. Táblánn; a' jelenvaló kép a' 26-dik Táblával egygyez. Úgy képzelte ezen kép szerzője, akárki vólt az, Vénust, mintha a' tenger habjaiból, melyekből származása mesélődik, éppenn most jönneki. A' honnan ezen kép régibb nevezete e' vólt: a' tengerből kijövä Vénus. (ἀναδυομένη, ποντία, vel πελαγία) És így ezen kép szerzője a' legnevezetesebb időpontbann, az aszszonyi kifejtődzés legelső esztendejéenn adta itt elő Vénust, és a' midönn egész testét ugyan a' legszebb formák szerént nagy szorgalmatossággal készítette; mégis különösebb szorgalmatosságot fejének és kivált hajának 's ábrázatjának a' képzelhető legszebb forma szerént való előadására fordította. Gyengénn felnyíló szeméből mintegy szórja Vénus a' szerelem szikráit: de azokbann semmi fajtalanásót nem láthatni; sőt szemérmetségé nyilvánvaló jele az: hogy valami a' buja szerelemre ingerelhetne, mind azt, a' mennyire tudja,

kezeivel gondosan takargatja. *) Mellette láthatni a' Delphinenn játszadozó Szerelmeket vagy a' Kupidókat, a' Mesék szerint az ő gyermekeit, a' Szeretést és Viszszszeretést, Erost és Anterost, (Ἔρως, ἀντιέρως) a' kinek szépsége úgy látszik azért adódott elő tsekélyebbül, hogy a' nézők szemét és figyelmetességét a' fő szépségtől el ne vonják.

*) Reállik ezen képre az, a' mit a' meztelen Vénusról közönségesen mondott OVIDIUS *Art. Amat. L. II. v. 613.*

Ipsa Venus pubem, quoties velamina ponit,
Protegitur laeva semireducta manu.

31. §.

A MARSOT meggyőző VÉNUSRÓL. (X. Tábla.)

Két Személyt, úgymint MARSOT és VÉNUST láthatni itt egygyütt azon egy Táblánn, a' mit a' Németek *Gruppének* (Gruppe) neveznek. Az ilyen több személyű Táblákra nézve egygyik kiváltképpenn való régula ez: hogy a' Személyek száma minél kissebb légyen, és olyan öszveköttetések légyen egymással, a' melyet a' szem könnyenn felvehet, és vagy a' nagyság, vagy a' világosság nagyobb mértéke mintegy vezesse a' szemet, minémű renddel vizsgálja a' különböző de egymás mellett lévő tárgyakat. A' jelenvaló példában Vénus van a' nagyobb világosságban; és így ő érdemel első figyelmetességét. A' Táblának egy megtekintéséből is láthatni: hogy a' hadakozni elkészült Marsot nyájas tekintetével letsendesíti, megnyeri, és meggyőzi. Annál nagyobb pedig ez a' győzelem, mennél együgyűbb az eszköze: t. i. Vénusnak tsupán tsak szava 's tekintetete. Mert jobb karjának karkötőjénn kívül nints semmi tzifraság vagy ékesség rajta, nevezetesen nints rajta azon bájoló erejű öve, (cingulus) melyet a' mesék szerint még Júnó is elkért tőle, mikor magát Jupiter előtt különösen akarta vala kedveltetni. (HOMERI *Iliad. v. 219—223.*) Palástja tsak tsípótsontjaitól fogva fedezi testét a' Görögök szokása szerint, a' kik a' meztelenséget más szemmel nézték mint mi nézzük, vagy a' mint már a' régi Rómaiak is nézték. (Graeca res est nihil velare: ac contra Romana ac militaris thoraces addere. PLIN.) Letsüggő palástja alól tsak jobb lába látszik ki egy kevésse, a' melyenn retzés paputsot gyaníthatni.

Ezen képe alatt Vénusnak némelyek FAUSTINAT, Mars alatt pedig MARCUS AURELIUS Római Tsászárt, az ő Férjét tartják előadva lenni, annak emlékezetére: hogy ezt a' Barbarusokkal való hadakozásól elvonta. A' honnan a' Római Tanáts a' FAUSTINA megtisztelésére olyan pénzt veretett, melynek egygyik oldalára ezt tétette: a' *Győzedelmes Vénusnak.* (Veneri Victrici)

Mások ismét olyan értelembenn vagynak, hogy ezen képpel régibb Históriaira van a' tzélozás, t. i. QV. MARCIUS CORIOLANUSra, a' ki Kr. U. e. 487. esztendővel valamely gyanúságért hazájából kitiltódvánn, magát a' Volcsukokkal egygyesítette, azoknak Vezérévé lett, 's azokkal egygyütt Hazájának nagy károkat okozott: sőt közel vólt már a' városhoz is ostromló seregével, a' midőn egyéb Római Követek kérésére semmit nem halgatvánn, édes Anyja VETÜRIA, és még inkább felesége VOLUMNIA eleibe való menelele által Hazája eránt megengesztelődött. (EUTROP. L. I. c. 13 LIVII L. II. c. 35—40.) Igaz ugyan, hogy mind a' két történet hasonló lévén, a' Marsot győző Vénus képe ráállik mindenikre: de tsakugyan mindenik történetnek külön előadásai is vagynak.

nak, a' melyekben ezen remek példára lehetett ugyan tekintet és tzelozás; mindazáltal attól mindenik hátrább maradt. (A' CORIOLANUS és VOLUMNIA képét lásd GRONOVIVUSnál Thesaur. Antiqu. Tom. I. Tab. 76. és PERRIERNél a' XXI. Táblánn) Ha tulajdonképpenn Másrot és Vénust értjük ezen képek alatt: éppenn azt láthatjuk itt lerajzolva, a' mit olvasunk LUCRETIUSnál (L. I. v. 32—38.) a' Vénus dítséretiről: hogy tsak ő tartóztathatja meg Másrot a' hadakozástól. *)

*) Nam tu sola potes tranquilla pace juvare
Mortales: quoniam belli foeda moenera Mavors
Armipotens regit, in gremium qui saepe tuum se
Rejicit, aeterno devinctus vulnere amoris;
Atque ita suspiciens tereti cervice reposta
Pascit amore avidos inhians in te, Dea, visus:
Eque tuo pedet resupini spiritus ore.

IV. S Z A K A S Z.

A' RÉGI KÉPEK SZÉPSÉGÉNEK VI'SGALASARÓL ÉS KÖVETÉSÉRŐL.

32. §.

A' régi Képek haszna.

A' régi híres Mesterek, a' kik vagy Görög vagy Olasz Országban virágoztak, egyebek felett szerentsések lévén a' Természet esméretiben, és szépségeinek mind érzésében, mind előadásában: az ő megmaradt munkáinak, akár réz, akár márvány, akár ba'sált kő képek, akár festések, akár pénzek, akár apró Karneol, vagy Kháltzedon, vagy más kövekre való metszések légyenek, az ártatlan gyönyörűségenn kívül, mely azoknak nézéséből származik, két kiváltképpenn való hasznát vehetni. Egygyik az, hogy azokból a' Mesterség Régulájit kitanúlhatni: a' másik ez, hogy követések által, a' Mesterség minden részeiben sebesebb és nagyobb előmenetelt reménylhetni.

33. §.

A' régi Képekből kihozható Réguláji a' Szépségnek.

A' régi Mesterség nevezetesebb maradványiból a' következendők, mint meg annyi régulákat hozhatni ki:

1. A' régi Mesterek minden munkájokban különösönn keresték a' külömbkülömbféséget, a' mellyel a' kedvetlen egyformaság (monotómia) elkerülődik; de úgy, hogy az a' külömbkülömbféség mind egy fő gondolatra vezessen, vagy azon egy fő tzelra szolgáljon, és egy tekintéssel felvehető légyen. Sohól is két egyformánn álló lábat, vagy két egyforma mozgású vagy állású kezet 's a' t. a' régi Mesterség míveiben nem láthatni. Ha p. o. Faunus egyenesenn tartja az egygyik lábát: már a' másikat feljebb és görbén ejti. Ha jobbkezevel az egygyik réz tányért felyülről ereszti lefelé: balkezevel a' másikat alólról emeli fel. A' többi képekben is a' külömbkülömbféség mellett a' könnyenn felvehető rendet, vagy Egységet megtaláljuk. Továbbá:

D 2

2. A'

2. A' régi Mesterek az emberi Képekbenn különösen arra figyelmeztek, *mi illik emberhez?* vagy mi az *Illendőség* regulája? Jól tudták ugyanis, hogy a' Virtusnak a' külsőkbenn, nevezetesen az ábrázat vonásibann bizonyos esmertető jelei szoktak lenni, melyek nélkül a' Test, akármely tökéletes formájú legyen is külbenn, előttünk kedves nem lehet.

Az Illendőség regulájának tartották a' többek között azt: hogy a' Férjfiak rendkívül való örömben vagy félelelemben; az Aszszonyok pedig rendkívül való bátorságba és kegyetlenségbe soha ne jöjjenek. Innen az Agamemnon megöletésekor nem teszi Ciytemnestra kezét a' maga férjére, sőt be sem lép a' szobába, a' melybenn akarátja szerént esik a' gyilkosság, hanem tsak a' szomszéd szobából világít faklyájával a' gyilkosoknak. Így mikor Médea a' maga kis gyermekeit öldökl: akkor is úgy adódik elő, hogy szerentsétlen gyermekei mosolyogva nézhetik kezébbenn lévő gyilkos fegyverét. Ekképpenn a' régi Mesterek, még akkor is, mikor valamely vétkes tselekedetet kellett előadni, úgy igyekeztek annak botránkoztató illetlenségét lágyítani, hogy a' jobb résznek, az okosságnak az állati indulatok ellen való tusakodása, ha nem győzedelmeskedhetik is, legalább kitessék. Külbenn pedig inkább a' jeles mint a' vétkes tselekedetek emlékezetét kívánták a' régi Mesterek munkájok által fenntartani. Ezennkívül.

3. A' Személyek rangjához is mindenkor alkalmaztatták magokat a' régi Mesterek. A' Római Tsászárokat és Tsászárnékat ugyan különösen úgy adták elő, mint a' kik valamint méltóságokkal, úgy virtusaikkal is másokat meghaladnak, a' kik meg nem engedik, hogy valaki előttök a' földönn tsúszszon mászszon térdepeljen, hanemha idegen Nemzetből való hadi fogoly. Utóljára

4. Nagy gondjok vólt arra is a' régi Mestereknek: hogy mind egygyenként a' testnek minden részei szépek, mind pedig egymással vagy az egészszel összeveillők, egygyezők légyenek, a' mit a' Görögök *Symmetriának* neveztek. Mert valamint az egygyenként rútt részekből valamely szép egészet nem várhatni: úgy az egygyenként szép részekből sem reménylhetni azt, ha azok egymással össze nem illenek. Hogy pedig ezen összeveillést vagy egygyező mértéket, a' régi híres Mesterek a' Tagoknak minden részeibenn megtarthassák: a' láb hosszát vették fel fundamentom mértéknek, azaz, a' szerént határozták meg minden egyéb tagoknak hosszát, szélességét, és formáját. Olyan nagy ebbenn a' részben a' régi Mesterek között a' megegygyezés, hogy ha színe az egygyiknek munkája a' másiktól a' szerentsés képzelődés és a' tsínos kidolgozás módjára nézve különbözött is: a' mértékre nézve olyan, mintha mindnyájan azon egy oskolából kerültek volna ki. A' Láb helyett a' mai Képfaragók, Rajzolók, Metszők és Festők, a' Főnek vagy Ábrázatnak hosszát vették fel fundamentom mértékül. Amaz a' legszebb termetű emberek magasságabann hatszor, e' pedig nyóltzszor találattik. (*Rajz. Mest. Kezd.* I. Darab. 32. és 34. §.)

34. §.

Az egygyenként való részeknek szépségéről.

Az emberi Test egygyenként való részeit ha külön külön felveszszük: meghatározhatni, mibenn tartották azoknak szépségét, a' régi Mesterek.

Mert 1-ször A' mi az egész ábrázat szépségét illeti, a' mint az óldalról látszik (Profil) kiváltképpenn abbann tartották, ha az Orr a' homloktól tsaknem egyenesenn, vagy tsak igen kevés hajlással jön kifelé. Hogy az ilyen

áb.

ábrázatbann különös szépség van, abból tetszik meg: mert a' Természet tsak a' legkedvezőbb éghajlás alatt formál ilyet; és mennél nagyobb a' homlok és az orr között lévő behajlás, annál kedvetlenebb az ábrázat. Lásd különösen a' Merkúrius, Márs, és Vénus ábrázatját. Továbbá

2. Az egész ábrázat szép formájánn kívül, a' régi Mesterek a' szépséget főképpenn abbann tartották, ha a' Homlok nem felette magas, hanem inkább rövid, a' milyen a' szép gyermekeké 's ifjaké szokott lenni míg a' gyenge haj homlokokról le nem kopik. Úgy látszik, ezen okból szokták a' Czirkaszsiai Leányok és Aszszonyok is szinte a' szemöldökig lenyírt üstök hajokat homlokokonn lebotsátani.

3. A' rövid Homlok mellett is tsakugyan a' Hajnak szinte a' szemöldökig Czirkaszsiai módonn való lebotsátását a' régi Görögök szépnek nem tartották: hanem e' részben tsak annyit tartottak szépnek, hogy a' Haj a' Homlokra egy kevésse lefordúljon, nevezetesen, hogy a' Vakszem felett nagyon beálló kopasz szegeletek ne lássanak; sőt inkább az azt takaró haj egy kevésse hegygyel előre tartson, és az egész ábrázat a' haj által tojásdad formájúvá légyen. Így láthatni ezt többnyire majd minden régi képekben, különösen a' Herkules és Márs ábrázatjánn, az V. és X Táblánn. PÉTRONIUS is a' maga Lfviája szépségét rövid vagy keskeny homlokánn kívül, hajának ilyen állásával írja le. (Frons minima, et quae apices capillorum retroflexerat.) Ezenkívül

4. Az ábrázat szépségét még a' homloknál is nagyobb mértékben nevelik a' szép Szemek, melyeknek szépségét a' régiek nem annyira a' szivárvány színében, (Iris oculi) mint sem a' forma szépségében helyhezítették; nevezetesen pedig a' nagyobbatska szemeket szebbeknek tartották az apróknál. Innen HOMÉRUS is a' szép ábrázatot a' nagy szemmel (Βοωπις) gyakrann írja le, de a' mellyel éppenn nem ökör szemet, hanem tsak nagyotska szemet, vagy ataljabann szép ábrázatot akart jelenteni.

Továbbá a' nagyon beeső szemeket a' régiek szépeknek éppenn nem tartották; de a' felette igen kiülőket és mintegy kidagadtakat sem. Azombann, hogy a' faragott képekben a' szemek formáját távolabbról is felvehetőbbé tegyék: természeti szep kiüléseknél valamivel beljebb ejtették azokat. — A' szemek nagyságánn, és rendes kiülésénn kívül, neveli még az ábrázat szépségét

5. A' Szemhéjjaknak gyenge kereksege, és a' Szempilláknak ékes rendi, mindenek felett pedig a' Szemöldöknek szépsége, mely a' Szemet mintegy koronával ékesíti. Annál szebbnek tartották pedig a' régiek a' Szemöldököt: mennél vékonyabb szálú szőrökből állott, úgy hogy alóla a' homloksont éli is kilátszhatott. Az öszvenőt vagy nagyonn öszvetartó Szemöldökben pedig semmi szépséget nem tartottak. A' szép Orr, Homlok, és Szemöldök után, az emberi ábrázat szépségére legtöbbet tesz

6. A' Száj, melynek szépsége rendes nagyságánn kívül, abbann áll: ha az alsó ajak telyesebb a' felsőnél; mert az által az áll kereksege is szembetünöbbé leszsz. Eleinten a' régi Mesterek, minden képeket, kivévén némely nevető Faunusokét, és Szatirusokét, melyeknek még fogaik is kilátszanak, egészen bezárt ajakkal adták elő: de idővel sem az Istenek, sem az Istenaszszonyok, sem a' Vitézek ajakait nem zárták bé egészenn. Nevezetesen a' Vénus ajakait egy kevésse nyitva hagyták nyájasságának kijelentésére. Így az Apólló száját is a' Palatínus hegyénn lévő Római temlombann olyan forma felnyílással hagyták, mintha verseit énekelné. Erre tzelozvánn mondotta PROPERTIUS L. II. Él. 31. 5.

Hic equidem Phoebo visus mihi pulchrior ipso
Marmoreus tacita Carmen hiare lyra.

7. Az *Allra* nézve elég légyen azt megjegyezni: hogy annak kerek formájában, nem pedig gödrötskéjében keresték a szépséget a régi Mesterek. Apollónak ugyan egy réz képén, és Vénusnak egy Florentziában lévő képén az All gödrötskéjét szemlélhetni: de WINKELMANN úgy ítélte, hogy azon képek vagy nem éppenn a régi mesterség művei; vagy pedig, azokban nem is szépség, az nevezetesen Vénusban a mint VARRÓ is megjegyezte: a *Szerelem újjainak nyoma az.*

8. A *Fül* előadásában leginkább arra vigyáztak a régiek: hogy az emberi Fül véghetetlen sok különbözősége szerint, a különböző személyeknek egygyik fő esmértető jelét a Fül formájában adják elő. A képzelt telyes szépségű képekre nézve pedig különösönn arra figyelmeztek: hogy azokban a Fül szorosann melléaljon a Főnek, és csak szélső szárnya forduljon ki, hogy az által, mind maga a Fül, mind pedig a Füllyük annál kisebbnek lássék. A Fülnek ezen szép formáját különösönn Herkulesben könnyen felvehetni.

9. Valamint a Fülnek úgy a *Hajnak* is kidolgozásában a régi Mesterek szorgalmatossága az újjabbakét meghaladta. A Jupiter és Herkules Homlok haja olyan szembetűnő: hogy az egygyik Fejét a másikéval feltserelni lehetetlen, ha csak Homlok haját nézi is valaki. Külömben az is megjegyzésre méltó, hogy Apollót és Bakhust kivévén, hosszú hajjal egy Istennek képe sem adódott elő. Ugyan is a Görögöknél rendesen csak a Gyermeknek viseltek hosszú haját: de már az Ifjak, az Euboeaiakonn kívül kivált hátúlról, rövidet hordoztak. A színére nézve a Gesztenye színű haj (*ξανθη* vagy *μελίχροος*; blonde Farbe) volt a legtetszőbb. Ilyen színű hajjal adódtak elő Apolló, Bacchus, Nagy Sándor, és egyéb Vitézek is. Innenn hízelkedésből, még a fekete haj is Gesztenye színűnek mondódott, a mint azt a több hízelkedésekkel egygyütt megjegyezte LUCRETIUS L. IV. v. 1154.

Nigra *μελίχροος* est: immunda et foetida *αποσμος*.

10. A *Kezek*, és *Lábak* kidolgozásában nem voltak kevesebb gondosok a régi mesterek; mint a Főnek kidolgozásában. Az Ifjúi kezeket, akkor tartották szépeknek: ha mériékletes kövérségűek voltak; és ha az újjaik ízei felett, csak igen kevés bényomás, mint valamely gyenge árnyék látszott. Az Ifjúi lábakat is akkor tartották szépeknek; ha gömböjűek voltak, és ha a térdkalátsa kevésbé tünt szembe; a lábfejek pedig minél kevesebb lapúltak el. Végezetre.

11. A Fő, Kezek, és Lábak után a szépséget a régi Mesterek mind a *Mejjnek*, mind a *Hasnak* szép formájában keresték. Szépnek tartották a Mejjtet mind a két nembenn; ha illendő domborúsága megvolt. A Hasat ellenben akkor tartották legszebbnek: mikor az legkevesebb áll ki, milyen az egészséges embereké a tsendes álm és tökéletes emésztés után reggel szokott lenni, melybe is a Köldök jó mélyen bécsik.

35. §.

A régi Képek vizsgálásának regulái.

Azoknak az Ifjaknak, a kiknek vagy az útazás vagy más szerentse alkalmatosságot ad a régi mesterség maradványinak nézésére, WINKELMANN, a

ki

ki e' részben a' legnagyobb tekintet érdemli, a' következők régulákat javasolja.

1. Ne keressék addig a' hibát a' régi mesterség maradványiban, míg azoknak szépségét esmerni, 's érezni nem tudják: mert a' bizonyos hogy azokban sok szépség van, melyet ha egyszeribe fel nem találhatnak is, tovább keresvén megletik. Ha pedig tsak azzal a' tzállal nézegetik, hogy benne hibát találjanak, és előbb légyenek Censorok vagy Itélő bírák, mint Tanítványok: úgy a' szépség előttök örökre esmeretlen marad. Mert sokkal könnyebb a' hibát állaltatni, mint a' tökéletességet megesmerni és követni tudni. A' ki tehát tsak ahhoz szoktatja magát, a' mi könnyebb: abbann a' mi nehezebb előmenetelt nem reménylihet. Továbbá

2. Soha se tegyék eleibe a' szépnek azt, a' mi sok munkába került; mert a' szépség nélkül a' mesterség előmenetelire a' sok munkába került dolog semmit nem szolgál. Ezennkívül

3. Külömböztessék meg mindenkor a' Fő tárgyat a' meleslegvalóktól. Amazt ugyan is nagyobb szorgalmatossággal készítették a' régiek, mint sem ezeket: hogy az által a' nézők figyelmetességét annál inkább az ő fő tzéjlokra vezethessék, és azona hosszabbann megtarthassák. Végezetre

4. Azoknak, a' kik a' régi mesterségeknek maradványit tsupán tsak rajzolatok után esmérhetik, ezt tanátsolja WINKELMANN: hogy mikor a' Rajzolatok szerént valamely hibát, vagy hijánosságot vesznek észre, annak, okát keressék vagy a' Rajzolóban és Metszőben, vagy pedig az újabb mestereknél, a' kik a' régiségnek tsonkán találtatott műveit, meglehet hibásonn tölték, földték; a' mint erre Aesculapiusnak a' kígyóval való bánása módja (a' mely felyebb is megjegyződött) példa lehet. Valóban jobb a' régiség maradványit, ha már tsonkák, a' magok tsonkaságában meghagyni, mint újabb kéz által hibásonn pótolni ki. Helyesebb esett tehát az, hogy sem a' Merkurius páltzája a' III-dik Táblán; sem a' Márs kardja a' IV-dikenn; sem ugyantsak a' Márs jobbkezének mutató úja a' X dik Táblán ki nem pótolódott.

36. §.

A' régi szép Példák követéséről.

A' régi Mesterség maradványinak, azonkívvül hogy azok a' régi írókat világosítják, akkor lesz meg a' Fő és kiváltképpennvaló haszna: ha szépségeket követni igyekezünk. A' követésnek a' rajzolásra nézve, három gráditisa van. Legelső az: ha a' régi mesterség maradványit, a' mint azokat ahhoz értő Mesterek lerajzolták, vagy ki is metszették, minden változtatás nélkül, vagy ugyan azon nagyságban, magunk is lerajzoljuk; hogy annál fogva mind a' benne lévő szoros mértéket jobban megtanuljuk, mind pedig szemünket és kezünket gyakoroljuk.

Második, vagy közép gráditisa a' követésnek az: ha a' régi mesterség jeles maradványit már nem rajzolat után, hanem magok után a' marványkő, vagy réz képek vagy Státuák után, a' mint azok megmaradtak, vagy pedig azoknak hasonlatosságára készített Gipsz formák után, magunknak lerajzoljuk, azon igyekezevén, hogy minden részeknek egymással egygyező mértékét (Symmetria) mi is megtarthassuk.

Legfelső gráditisa a' követésnek az: mikor már a' régi mesterség szépségeit jóformán esmervén: a' magokat előadó alkalmatosságokhoz képest, hasonló

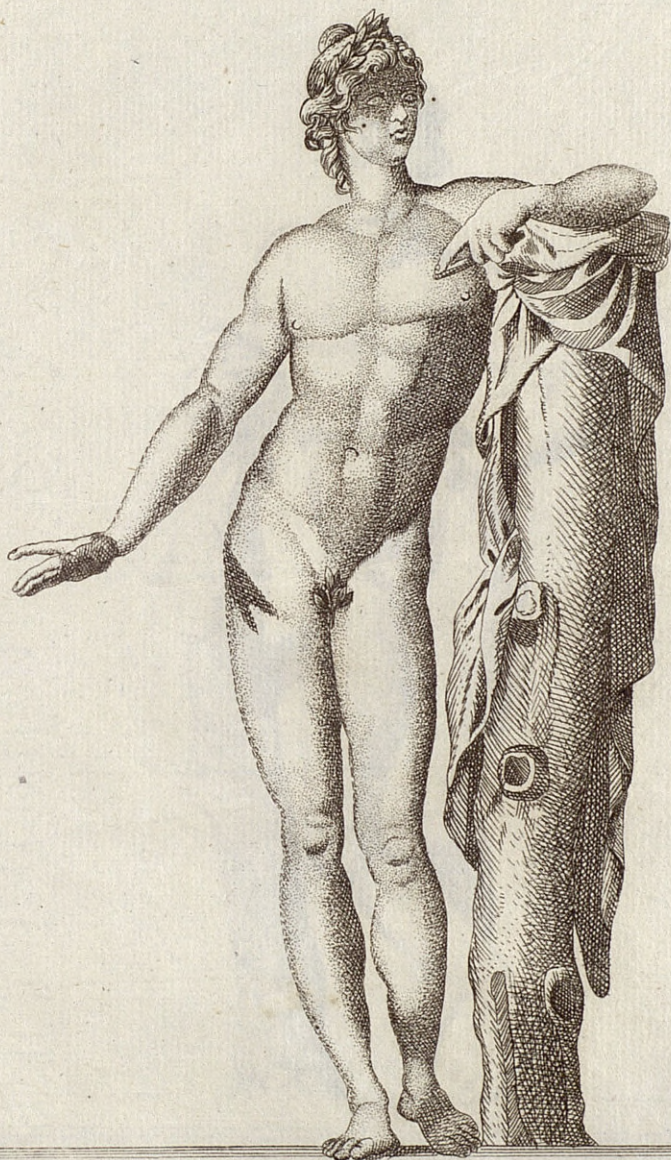
sonló szépségű képeket, vagy formákat gondolunk, és készítünk, vagy mikor a természet utánn való rajzolatoknak kedves állását 's formáját eltaláljuk, egyszóval mikor a régi mesterségnek mintegy a' lelkével megesmerkedvén, mindent a' szerént gondolunk, rajzolunk, és formálunk.

Mint hogy pedig ezen felső gráditsára a' követésnek, tsak az alsóbb gráditsok által juthatunk el: azoknak gyakorlását, a' Rajzolás mestersége' *tanulásnak* (studium) nevezik. Nem szükséges pedig mindenkor példát egészen lerajzolni; hanem gyakrann elég tsak azt rajzolni le a' példából, a' mit abbann legnagyobb szépségnek találunk. p. o. vagy tsak a' szép ábrázatot, vagy tsak a' szép kezét, vagy tsak a' szép lábat 's a' t. Midőn pedig mind ezekbenn eléggé gyakoroltattak vagyunk: arra a' mi fő tziel, a' természet utánn való rajzolásokra kell általmenni. És végre a' midőnn mind a' Szem, mind a' Kéz, az emberi test rajzolásábann elég jártas: akkor egyéb dolgok rajzolására sem lesz alkalmatlan.

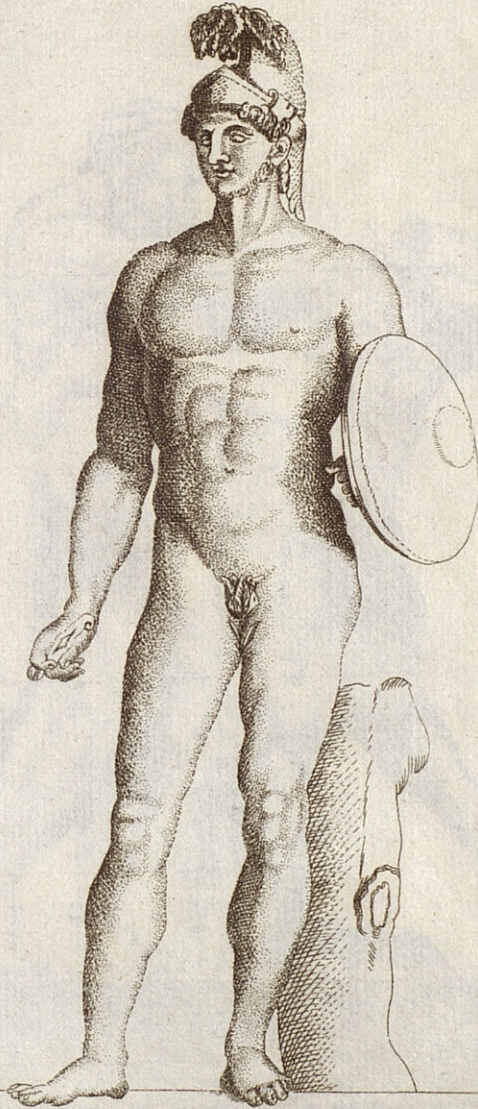
Faunus.

Apollo.

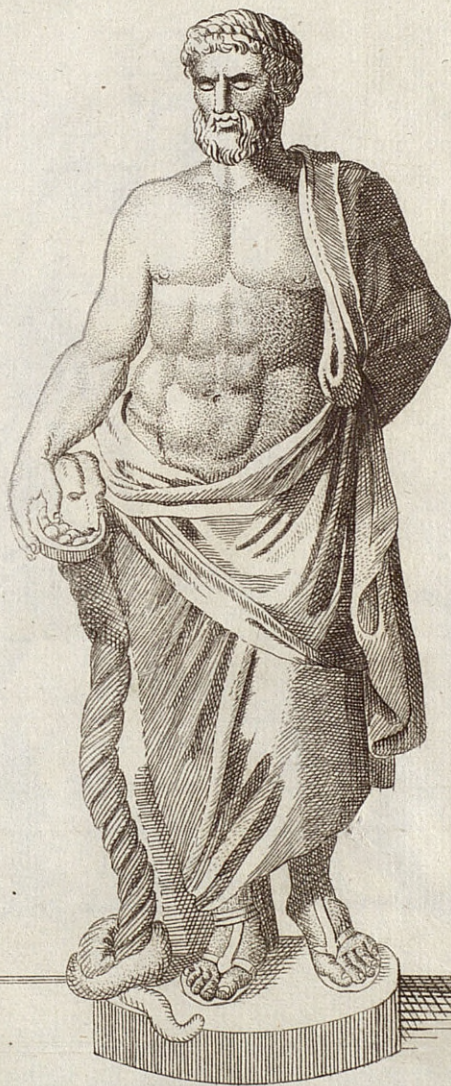
Mercurius.

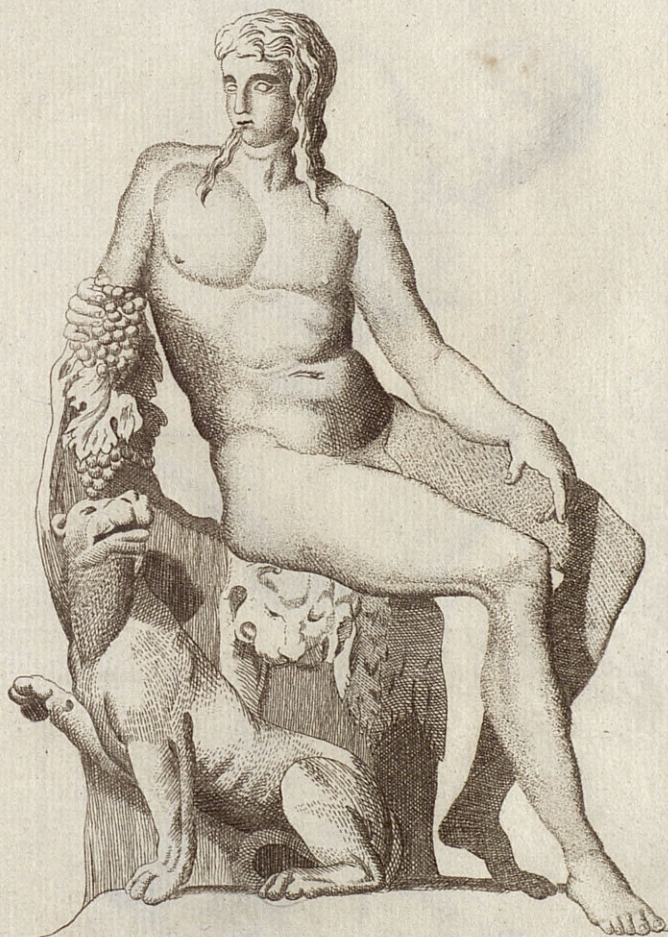
Mars.

Hercules es a Centaurus.

Asculapius.

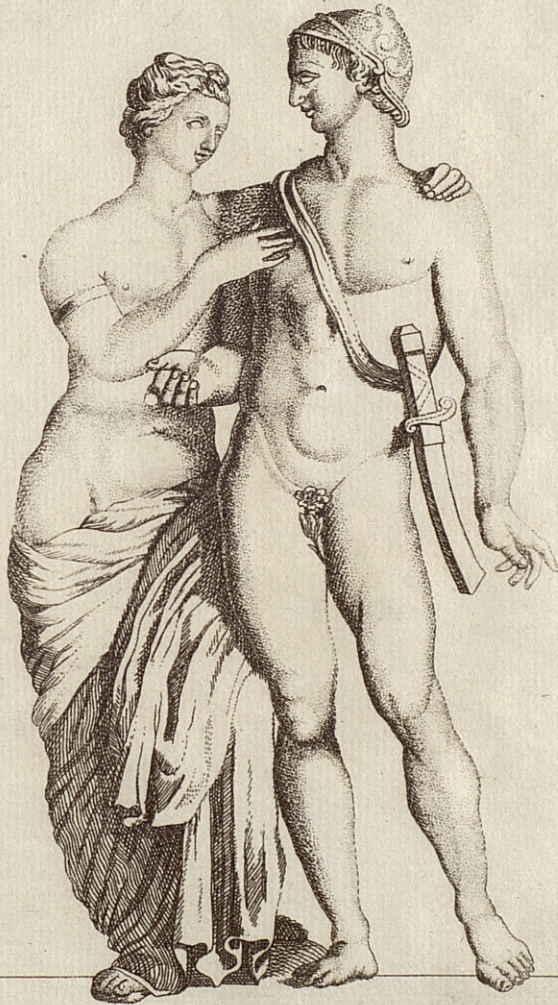
Bacchus.

Endymion.

Venus

Venus et Mars

NULLA DIES SINE LINEA

Bord 1106

nr 95
IT/2

ctp
20 pages

